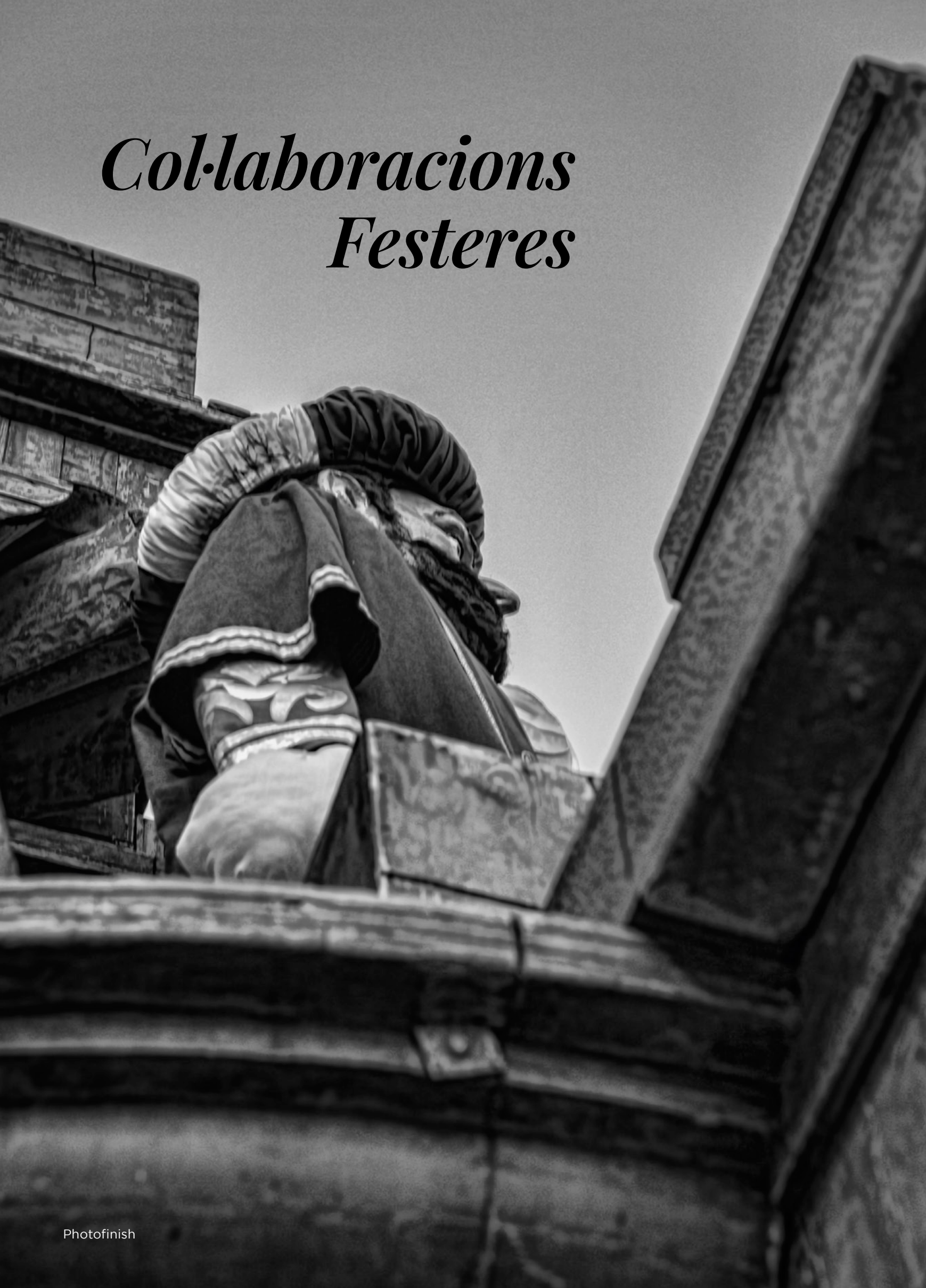

Col·laboracions Festeres

El xiquet que volia fer “*El Despojo*”

És dia 4 de febrer. La plaça de l'Ajuntament bull de festa. Encara fa olor de pólvora quan José Vicente Alberó Vicedo inicia el seu parlament com a ambaixador moro. La seua veu potent crida l'atenció d'un xiquet que ha deixat arrere les paradetes per a acostar-se amb el seu iaio Salvador a l'ambaixada. Aquell xiquet era Pau Verdú Navarro, que després de veure l'actuació d'Alberó ja li va dir al seu iaio: “Algun dia estaré jo ací fent l'ambaixada”. Sentia atracció per la figura de l'ambaixador moro, atracció que es tornava en fascinació quan veia l'acte del Despojo del moro. La seua il·lusió per ser ambaixador moro era perquè eixe era el pas necessari per a poder realitzar el Despojo. Tant és així, que abans de festes o després, Pau llegia i rellegia el text de les ambaixades i del Despojo en un llibret que tenia son pare a casa.

Pau va continuar acudint puntual a veure les ambaixades i l'acte del Despojo, i encara que va créixer, aquella il·lusió infantil no va deixar d'augmentar. En 1995, en el si del Patronato, Alberó va fundar la companyia de teatre L'Arcà, i Pau va ser un dels membres fundadors del grup. Pot ser que sense saber-ho, o tal vegada amb eixa intenció, feia un pas més que l'acostaria al seu anhelat somni. Sens dubte, la formació teatral i les experiències adquirides en les representacions van ser una excel·lent escola, aprenentatge que va posar en pràctica des del primer moment com a ambaixador.

L'accés al càrrec d'Ambaixador Cristià

Va ser en 2009 quan Pau va donar un pas de gegant que l'apropava al seu somni. Després d'una llarguíssima trajectòria de 50 anys, l'ambaixador cristià José Asensio Momparler “Villalta” va comunicar a la Filà d'Espanyolitos que les ambaixades d'aquell any serien les últimes com a ambaixador. Acabades les festes, la junta encapçalada pel president Damián Sanchis Tormo es va posar en marxa per a buscar un nou ambaixador.

Oferit el càrrec a algun membre dels Espanyolitos, ningú va voler assumir-lo. En les festes de 2010 el càrrec de capitana anava a exercir-lo Mónica Gómez Molina, per la qual cosa son tio José Vicente Alberó es va oferir per a fer d'ambaixador. Alberó havia sigut ambaixador moro entre 1989 i l'any 2000, amb l'excepció del recordat any 1993, el de l'aigua, quan la seua dona Mari Carmen Molina va ser capitana dels Espanyolitos i Alberó i Villalta van intercanviar

els seus papers d'ambaixadors. Desgraciadament, la malaltia que patia Alberó avançava inexorable i li va impedir exercir el càrrec.

En aquell context, Almansa va celebrar el XXX Aniversari de les seues festes i va convidar a participar

en una desfilada a més de 40 localitats que celebren festes de Moros i Cristians. El 2 de maig de 2009 es van traslladar a Almansa un representant masculí i un femení de cadascuna de les nostres filaes per a l'acte de la desfilada. Entre els assistents estaven Pau (que era membre de la Junta de Festes) representant als Marins, i Mónica i Damián per part dels Espanyoletos. Després del dinar, Pau i Mónica van estar parlant, traslladant-li la primera la preocupació per no tindre encara ambaixador, ja que la possibilitat de fer-la Albero era cada vegada més remota. També Damián va estar tantejant-lo, contestant Pau que ell volia ser ambaixador moro per poder fer el Despojo. Recorda Mónica que finalment Pau, embravit/arrancaet, li va dir: "Si ton tio Albero no pot fer d'ambaixador, faig jo l'ambaixada". Mónica no s'acabava de fiar i li va dir que això ho signara en un tovalló. Així ho va fer Pau, compromentent-se a fer d'ambaixador si Albero no poguera. Pau afegí una dada més. En aquell tovalló estaven, a més de la seua signatura i la de Mónica, les signatures de Damián com a president dels Espanyoletos i les de Miguel Pérez Jorge i María Reig Belda com a testimonis.

Pau tenia pensat que Mónica, membre també de L'Arcà, fóra la seua apuntadora, però en exercir aquesta el càrrec de capitana al 2010, va ser Salomé Beneyto Calabuig la seua apuntadora (tal com feia en el grup de teatre), exercint com a tal tots els anys que Pau va ser ambaixador cristià, excepte un any. Unes setmanes més tard d'això d'Almansa, i després de parlar Mónica amb Albero, ja que Pau volia que Albero fóra qui l'assajara, van anar els dos a parlar amb ell, que per descomptat es va posar a la seua disposició per a assajar. Pau rememora amb afecte aquells assajos setmanals a casa Albero (tots els dimecres), encara que algunes vegades no van poder fer-ho al no trobar-se José Vicente en condicions. Però trobava forces per a seguir transmetent-li a Pau els matisos en la declamació dels versos, l'entonació, etc. I transmetent-li també la importància del càrrec, així com l'afecte i respecte cap a la figura de l'ambaixador, que és una cosa que Pau també ha intentat transmetre a ambaixadors posteriors.

El complicat debut

El debut de Pau no va ser fàcil, i va estar marcat, en la meua modesta opinió, per tres factors. El primer d'ells era la responsabilitat mateixa del càrrec, més encara quan diverses generacions de bocairentins no havien conegut un altre ambaixador cristià que no fóra Villalta (excepció feta del ja esmentat any de l'aigua). Sense oblidar que el moment del debut sempre és difícil. El segon factor a tindre en compte va ser el meteorològic. Aquell 4 de febrer de 2009 va començar el dia amb l'oratge inestable, i l'acte de la disparada ja es va fer amb pluja. Pau, membre de la Junta de Festes i a més de la comissió de festejos, sabia el protocol que se seguia en aquests casos. La seua obstinació per fer l'ambaixada al castell finalment va donar pas a la resignació quan estant esperant en el maset dels Espanyoletos, va veure com començaven a moure les taules per a instal·lar l'improvisat "castell". En una de les imatges que acompanyen aquest text poden veure la cara de resignació de Pau mentre deixa el castell i baixa cap al maset entre la pluja. I és que la pluja no deixaria d'acompanyar-lo, com veurem, en tots els seus debuts.

El tercer dels factors a tindre en compte és l'emocional. Pensem en el seu estat de nervis esperant en l'oficina que tenen els Espanyoletos en el seu maset. L'acompanyaven Mónica i Salomé, quan Mónica li va passar un mòbil. A l'altre costat de la línia Pau va escoltar la veu de Mari Carmen i a penes la d'Albero, que havia sigut ingressat i no va poder veure el seu debut. Tots dos li van traslladar força i ànims, i li van dir que segur que anava a brodar l'actuació, i que fer-ho damunt d'una taula del maset era un bon senyal, ja que l'any que Albero va ser ambaixador cristià també va realitzar l'ambaixada sobre una taula en els Espanyoletos. Uns dies després ens va deixar Albero.

I en aquell complicat context, Pau va debutar com a ambaixador cristià. A més, recorda que finalitzada l'ambaixada, en eixir al carrer al costat del president de la junta de festes, Vicente Silvestre, lluià el sol, i que aquest li va dir: "Pau, et jure que estava plovent". A la vesprada ja va poder fer-se l'ambaixada en la plaça, i a Pau li ve a la ment la imatge de creuar l'arc a cavall, veure la plaça plena i de manera inconscient soltar una blasfèmia, i que una xiqueta se li quedara mirant i li diguera: "No s'ha sentit". Per sort Filiberto Llobregat i Pedro Castelló no havien posat encara en marxa els micròfons.

Pau, Ambaixador Moro

La gran il·lusió de Pau es va complir en 2015. L'any anterior Fernando Vañó Fuster va decidir deixar el càrrec d'ambaixador moro. Ell era coneixedor de les ganes que tenia Pau de ser ambaixador moro i li va comunicar la seua decisió. Pau va contactar de seguida amb el moro vell Blai Llinares Castelló per veure la possibilitat d'accedir ell al càrrec. Blai va parlar amb la presidenta de la Filà, Maribel Sanchis Puerto, que li va dir que encara no tenien ambaixador, però

que com la seua junta acabava eixe any, seria millor esperar que la junta entrant decidira. Elegit el dia de l'Eixabegó com nou president Pablo Pascual Silvestre, eixa mateixa nit Blai va parlar amb Pau i li va comunicar que, com cap moro s'havia fet avant, el càrrec era seu.

Quedava, això sí, un assumpte per resoldre. Pau encara no havia parlat amb els Espanyoletos. Quan va parlar amb Paqui Molina García, la seua presidenta, i li va dir que tenia una persona per a substituir-lo, aquesta li va dir que ella acabava en la junta però que li feia un gran favor a la junta entrant si ja tenien nou ambaixador. Com cap membre de la filà va voler el càrrec, el nou ambaixador cristià seria Miguel Pérez Jorge. Pau havia estat ja parlant amb anterioritat amb Miguel, intentant convèncer-lo. Vençudes les seues reticències inicials, Pau confessa que per a ell ha sigut molt especial compartir les ambaixades amb el seu amic Miguel. A més, com el càrrec porta aparellades algunes responsabilitats protocol·làries (assistència als homenatges de capitans, a concerts, etc.), el fet de poder compartir amb Miguel i amb la seua dona Jéssica aquests actes ha sigut una satisfacció.

De nou la pluja va ser la gran protagonista del debut de Pau. El dilluns 9 de febrer de 2015 (primeres festes amb el canvi de dates) va començar el dia ennuolat i durant tot el matí la pluja va aparèixer de manera intermitent, la qual cosa va obligar a retallar el recorregut de la disparada del matí. A l'hora de les ambaixades, la pluja anava a més, i malgrat això, les ambaixades es van fer en la plaça. Pau recorda aquella primera ambaixada com a moro amb nervis, més per pensar el que poguera sentir el seu amic debutant en eixes circumstàncies que per ell mateix. A més afegir que va haver de concentrar-se bastant ja que quan Miguel recitava el seu text, Pau també ho feia perquè se'l sabia, i havia de concentrar-se en el seu text d'ambaixador moro i no en el del seu rival. En canvi, a la vesprada, a causa de la pluja l'ambaixada es va haver de fer en el maset dels Moros Vells. Referent a això, Pau assenyala que després de l'experiència de realitzar l'ambaixada en un maset, va advertir al president dels Moros de la conveniència que no hi haguera servei de barra, evitant així sorolls i la presència de gent a la qual en realitat no li interessava l'ambaixada.

El Despojo

L'anhelat somni de Pau de poder fer el Despojo del Moro es va fer realitat el 10 de febrer de 2015. Però una vegada més, el seu debut va estar marcat per la pluja, la qual va impedir als festers pujar al Sant Crist, pel que els esmorzars es van fer en els masets respectius de les filaes i la missa i el Despojo es van realitzar en les Agustines. A Pau li van vindre a la memòria els assajos que va realitzar amb Alberó, quan li comentava que ell el que volia era que li haguera assajat el Despojo, al que Alberó li va contestar que ací sí que li haguera pogut donar més indicacions a causa de la seua experiència en l'acte. Malgrat la pluja, aquella actuació en les Agustines va ser molt

especial, no sols per ser el primer any, sinó perquè el fet de realitzar la representació al poble va permetre que molta gent gran que ja no podia pujar al Sant Crist poguera veure el Despojo després de molts anys, i qui sap si molts d'ells per última vegada. Així li ho van reconèixer a Pau moltes persones majors. A més, el paper de l'Àngel el va representar la seua filla Ana, fent més inoblidable si cap aquest debut.

El text l'assajava moltes vegades a soles, i acompanyat els assajos els va fer amb Mª José Belda Calatayud, la seua apuntadora com a ambaixador moro, i la principal indicació que li va donar Pau és que no havia de dir-li res del text. D'eixa manera, Pau gestionava les pauses com volia. Tan sols havia de dir-li el text si Pau es quedava mirant-la. Mª José reconeix

que això tan sols va passar una vegada, en el primer Despojo. Això sí, quan Pau s'agenollava en la seua actuació, era M^aJosé la que decidia quan donar entrada a l'Àngel. Era una manera de procedir diferent a la de les ambaixades, en les quals sempre li donava l'entrada en cadascuna de les seues intervencions. Durant els assajos a casa de M^aJosé, Pau fins i tot es preparava l'altar en el qual deixava, sempre en el mateix ordre, el turbant, la vara de comandament, el sabre... Eixe mateix ordre que ja en l'acte del Despojo els marcava a Blai Llinares o a Benjamín Castelló de Pereda, encarregats de deixar-los en el seu lloc. Alguna vegada també van assajar al Patronato. Pau recorda que de vegades assajant aquest acte es posava inclús més nerviós que en els moments previs a la sagristia del Sant Crist.

El mateix Pau reconeix que en l'acte del Despojo tenia una sèrie de manies que s'havien de seguir al peu de la lletra, com entrar en la sagristia sempre en el mateix moment o la gent que podia accedir a ella (els fills i el pare de Pau, M^aJosé i Blai, el director de l'Arcà Pep García Ferre, i un parell d'anys Benja). Un any que M^aJosé es retardava a arribar, Pau va estar molt nerviós fins que finalment la va veure aparèixer. Evidentment, entraven també els capellans o el sagristà que els assistia en la missa. Eixos moments d'espera mentre estava fent-se la missa eren per a ell molt especials. Pau li demanava a M^aJosé el llibret, i ella li deia: "No et fa falta". Encara així, Pau el necessitava. En més d'una ocasió era llegir la primera frase i posar-se a plorar. Les circumstàncies personals afloraven aleshores i no podia retindre-les. Fernando ja li va advertir que eixos moments previs en la sagristia eren difícils, i no s'equivocava. Com Pau reconeix: "El Despojo és preciós, però causa molt de respecte". És per això que Pau, en el seu afany perfeccionista, veia gravades les seues actuacions per veure on podia millorar la seua representació.

La seua manera de representar l'acte, la seua implicació, les seues llàgrimes, a vegades li jugaven una mala passada, ja que algun any els capitans dels Moros Vells (recorda especialment a Esther Tormo i a Toni Marco) també estaven especialment emocionats, i Pau notava que tenia problemes per a continuar. De fet a Toni Marco li va dir: "Si plores, plora cap a dins". Però la seua labor tenia reconeixement. Més allà dels aplaudiments que rebia després del Despojo, Pau recorda com una moro vella se li va acostar i li va dir: "M'ho has fet creure".

Pep García recorda especialment un dels moments viscuts en eixa sagristia. Té gravada una mirada plena de tendresa entre Pau i el seu fill Josep. Pep destaca que el fet de representar a l'ambaixador, i especialment l'acte del Despojo, va ser una cosa que va unir molt a Pau tant amb els seus fills com amb els seus pares, especialment amb Vicent, que estava sempre present en eixos moments íntims encara que sense intervindre. El mateix Vicent ho resumeix així: "Jo sé que a ell li agradava que estiguera present". Per cert, gràcies a que Vicent els va indicar als de la Junta de Festes que al castell la posició de les

banderes tapaven als capitans i alferes, aquestes van canviar de lloc i ara podem veure perfectament els càrrecs festers durant les ambaixades.

Tampoc pot oblidar Pau el fet que els seus dos fills, Ana i Josep, interpretaren el paper de l'Àngel en el Despojo i digueren allò de: "La ley de Dios es la buena". Ana ho va fer el primer any, el de les Agustines. Josep en 2019, l'any que Pau considera que li va eixir millor la representació de la conversió. L'any 2020, en el qual es va acomiadar del càrrec, tant son pare Vicent com el seu fill Josep van estar fent la guàrdia durant la missa, ja que li corresponia a la fil·la de Moros Marins el torn de la Relíquia. La baixada de l'ermita la feia Pau com si els peus no li tocaren a terra després de soltar la tensió, i alguna vegada fins i tot es va animar a tirar-se per l'esgoladora vestit d'ambaixador.

Els assajos i la feina d'apuntadora

Les apuntadores de Pau durant els seus anys d'ambaixador van ser, com ja hem dit, Salomé i M^aJosé, ambdós companyes de Pau en L'Arcà. Un detall important, ja que el tindre confiança i el coneixement previ de les "peculiaritats" de Pau van ser sens dubte rellevants per a desenvolupar la seua labor com a apuntadores. Un dels anys d'ambaixador cristià que Salomé no el va poder apuntar, va fer d'apuntador de Pau el també espanyoleto Rafa Molina, que havia fet eixa tasca amb Villalta. Coneixedor del tema, Rafa li va preguntar: "I tu quines manies tens?". Les vorem més avant.

Del període com a ambaixador cristià podem destacar els assajos que realitzava a casa de Salomé, en un menjador que afortunadament mitigava el so i impedia que se sentiren els crits que Pau donava mentre assajava. O com van començar a realitzar assajos conjunts els dos ambaixadors. El primer any ho van fer en el maset dels Moros Marins, i Pau recorda que tant ell com Fernando Vañó Fuster, ambaixador moro, es van posar tant en el paper que l'assaig va quedar molt bé, davant la mirada una mica sorpresa de Salomé i de Santiago Beneyto Silvestre, l'apuntador de Fernando. Referent a això Fernando comenta en to de broma: "No volia que em fera ombra". Però Pau també assajava a soles. És més, es gravava el text en un mp4 i se'l posava en el cotxe o en descansos en el treball, i fins i tot recorda que més d'una vegada estant treballant en alguna obra es posava a recitar l'ambaixada mentre la resta de treballadors de l'obra el miraven sorpresos.

Els altres anys van fer assajos conjunts en el Patronato, tant d'ambaixador cristià com moro, acompanyant-los Pep García, que recorda que en realitat no els donava massa indicacions, perquè com ell diu: "A quatre dies de fer les ambaixades l'única cosa que podia fer era embolicar-los". Amb posterioritat també es van sumar en algun assaig les persones que feien de capità i de sentinel·la.

Pel que respecta a la seua etapa com a ambaixador moro, la manera d'assajar era més o menys la mateixa. Pau es traslladava a casa M^aJosé i allí assajaven

el text, amb l'afegit que durant aquesta etapa assajaven també el Despojo. M^aJosé recorda que durant els assajos de l'ambaixada Pau es pujava a una bicicleta estàtica per a simular que estava en el cavall, o que algunes vegades ella tenia en les seues cames a Josep, el fill de Pau, i de com aquest gargotejava dibuixos o el seu nom en el llibret de Mª José mentre Pau recitava el text.

Com a ambaixador cristià, el dia de l'ambaixada començava a casa de Pau, a la qual acudia son pare Vicent per a ajudar-lo a vestir-se. També algun membre dels Espanyoleros, com la mateixa Salomé o algun any Luis Beneyto i Vicente Sapana, que eren els qui l'acompanyaven a buscar el tratge d'ambaixador. Com a ambaixador moro normalment es vestia a casa dels seus pares, i alguna vegada l'acompanyaven Blai i M^aJosé. La figura que no fallava mai era la de Vicent, que era l'encarregat de vestir-lo, ja que sempre estava present quan Pau anava a buscar el tratge d'ambaixador i fotografiava tot el procés per poder després seguir els passos per a vestir-lo. El dia continuava amb la diana, la missa i el posterior esmorzar, i després l'acte de la disparada. Pau comenta que durant tot el recorregut ell estava repassant mentalment el text. Tant Fernando com Miguel coincideixen a comentar que eixe acte se'ls fa molt llarg, aguantant els trets mentre ells estan amb el cap en un altre costat. D'ací, diuen, les cares de circumstàncies que sempre tenen els ambaixadors durant la disparada, i afegeixen que moltes vegades arriben cansats a l'acte de l'ambaixada. Apunten també que moltes vegades l'ambaixada del matí comença molt tard, i que és una cosa que la Junta de Festes s'hauria de replantejar.

Com a ambaixador cristià, arribat a la plaça Pau es traslladava amb Salomé a l'oficina del maset dels Espanyoleros i no eixia fins que no hagueren finalitzat els trets. Repassaven ràpidament el text, resaven un parenostre (com en el grup de teatre), es feien una abraçada i pujaven a la plaça per a començar l'ambaixada. Com a ambaixador moro l'espera la feien en l'Ajuntament, i també procuraven estar més bé a soles per a que Pau poguera estar tranquil. El mètode emprat era el mateix: repàs ràpid, parenostre, abraçada i esperaven que tots els capitans i alferes hagueren accedit al castell per a anar ells després.

Salomé destaca que damunt del castell Pau no s'estava quiet: "Estàs fent la marxa mora tota l'ambaixada", per la qual cosa ella s'havia de moure amb ell perquè no se li vera massa. M^aJosé afig que els primers anys d'ambaixador moro Pau necessitava saber que ella estava allí, per la qual cosa li tocava l'esquena amb les mans mentre sostenia el llibret per apuntar-lo. Quan li tocava estar pujat al cavall, Salomé diu que a vegades ella havia de separar el peu de Pau del cavall perquè l'estava estrenyent molt, cosa que també fa ara apuntant a Miguel. M^aJosé asse-

nyala que com a ambaixador moro, en l'ambaixada del matí ella havia d'estar situada en un lloc en concret de la plaça, i que darrere d'ella se situaven els pares i fills de Pau, a més d'altres familiars: "Pau em deixava colcadeta on ell volia i se n'anava a pujar al cavall". Eixe "ritual" el feia Pau també amb els seus pares i fills quan estava d'ambaixador al castell. La seua família se situava sempre en el mateix lloc, a les portes de l'Ajuntament, i eren les primeres persones que Pau mirava en eixir. Això el tranquil·litzava encara que haguera eixit una mica despistat i es posava de seguida en situació.

M^aJosé també recorda l'ambaixada vespertina de 2015, la que van fer dins del maset dels Moros Vells. Ella preferia estar davall de les taules que s'havien posat per a simular el castell, ja que estant també els capitans i alferes hi havia molta gent. Però Pau li va dir que d'això res: "Tu darrere". Necessitava tindre-la ben a prop.

Els altres ambaixadors, els capitans i el públic

Ja hem esbossat algunes de les anècdotes que Pau va tindre amb els altres ambaixadors que van compartir amb ell les ambaixades: Fernando, quan Pau va ser ambaixador cristià, i Miguel, quan Pau va ser ambaixador moro. Parlant sobre els errors que cometien, saltant-se per exemple una part del guió, tots ells recorden que ha passat més d'una vegada. L'experiència sobre l'escenari adquirida durant anys de trajectòria teatral són de gran ajuda per poder solucionar de la millor manera possible eixes eventualitats.

Un fet sorprenent que tots ells destaquen és que quan comets un error, sempre hi ha gent que te'l recorda en acabar l'ambaixada. Si comets l'error com a cristià te'l recorda algun espanyolero, i ho fa algun moro vell si l'error el comets com a ambaixador moro. Les apuntes corroboren el que s'ha dit, ja que també es dirigeixen a elles quan passa una cosa així. Hi ha gent de les dos filaes que se sap tota l'ambaixada i que, segons sembla, estan amb la destal preparada.

Pau recorda un any com a ambaixador moro que al poc de començar es va saltar una part del text, es va donar compte de l'error i va tornar a començar pràc-

ticament des del principi. Ha de ser el mateix any del qual Miguel afirma: “Pau es va saltar dos pàgines”. Afortunadament, van saber reconduir la situació. Un altre any que un ambaixador rival es va saltar un tros de text, va haver-hi qui li va dir a Pau que eixe any havien representat “la versió curta”. Fernando, per exemple, recorda que sent ell ambaixador moro va dir “Cadenas al islamismo”, en lloc de “Cadenas al cristianismo”. Referent a tot això Salomé rememora l'última ambaixada de Pau com a cristià: “L'última de cristià jo vaig suar”, arribant a preguntar-se en un moment donat mentre mirava el llibret: “On està?”.

No és la meua intenció que aquestes línies pretinguen traslluir que la labor de Pau va estar farcida d'errors. Les seues actuacions van ser molt brillants en moltes ocasions, però 11 anys fent ambaixades donen per a molt. Pensem que posar-se davant del públic sempre causa respecte, encara que tingues molta experiència. Fernando té la imatge de Villalta cara a la paret mentre esperaven a l'Ajuntament, preguntant-li Fernando si encara es posava nerviós. Aleshores Villalta portava ja més de 45 anys fent l'ambaixada, i li va respondre: “Jo sí, tota la vida, tota la vida”.

Hi ha a més dos factors que no “ajuden” massa a la concentració dels ambaixadors. D'una banda els capitans; d'altra el públic. Pel que respecta als capitans, els ambaixadors són conscients que aquells estan de festa, i que la majoria de capitans entenen que l'ambaixador necessita silenci per poder concentrar-se, encara que a vegades no ho aconsegueixen. Per això Pau procurava esperar que tots estigueren ja dins del castell per a entrar ell l'últim. Així semblava que aconseguia que en veure'l entrar es calmaren una mica. Si en alguna cosa coincideixen tots és que és pitjor quan toca estar al castell a la vesprada, és a dir, és pitjor quan exerceixes d'ambaixador moro. La raó és senzilla. Al matí la majoria de capitans i alferes estan alegres, amb una certa eufòria, però no arriben als nivells de la vesprada, quan es nota que tant en el dinar com després les begudes espirituoses han fet major acte de presència. Fernando recorda que en alguna ocasió va haver de dir-los: “Per favor, m'esteu molestant”. Fins i tot iniciada l'ambaixada alguns estan parlant.

Pel que respecta al públic de les ambaixades, crec que eixa és una batalla perduda a Bocairent. Tant ambaixadors com apuntadores coincideixen que des del cavall, però també des del castell, se sent tot. No és que se senta com un rumor. Com ells diuen, pots seguir clarament converses senceres. La gent no és conscient de que se sent molt i del que pot arribar a molestar. D'ací, com hem dit, que per exemple Pau mirara als seus pares en eixir al castell, ja que això li servia per a concentrar-se i posar-se en el paper, intentant d'aquesta manera evadir-se de l'entorn. Quan estava en el cavall, Pau destaca la contínua entrada de gent en la plaça. Grups sencers de festers o amics que no sempre guarden el silenci que l'acte mereix.

I com les comparacions són odioses, una anotació. Un any Pau em va convidar a baixar amb ell a veu-

re l'ambaixada del matí a Ontinyent, ja que el seu amic Gaspar Alcaraz exercia el càrrec d'ambaixador. D'aquella experiència ens va quedar sobretot un record: el respecte del públic present. Aquella ambaixada es va desenvolupar entre el silenci més absolut. I amb un bar a menys de 20 metres de l'ambaixador. El missatge que tots ells volen transmetre a través d'aquestes línies és senzill: ningú està obligat a assistir a les ambaixades. Tot aquell que no vulga veure-les, que no vaja, i si està en la plaça, que com a mínim tinga respecte. La labor dels ambaixadors, el sacrifici que suposa ser-ho, mereix consideració.

En l'acte del Despojo normalment això no succeeix. El públic que està a l'església guarda el silenci degut i està en eixe lloc per veure la representació. Pau sí que recorda que algun any se sent una mica si alguna banda està tocant en el pou de les hostatgeries, però que sobretot va haver-hi un any que la banda dels Suavos va estar tocant dins de la casa i molestant, i molt, durant tot el Despojo. I espera que si això passara de nou, des de la Junta de Festes facen alguna cosa per evitar-ho.

Les filaes d'Espanyoletos i Moros Vells

L'actitud de les dos filaes de les quals depèn l'ambaixador, els Espanyoletos en el cas del cristià i els Moros Vells en el cas del moro, sempre ha sigut excel·lent, assenyala Pau. Bolcats des del primer moment fins a l'últim en tot allò que necessitara. Recorda els viatges a Alcoi per a triar el tratge d'ambaixador cristià acompanyat, a més de per son pare, pels espanyoletos Luis Beneyto i Vicente Sapllana, que s'autodefinien com els seus “personal shopper”. A més sempre atents al que poguera necessitar: taps per a la disparada, un cigarret, ajuda per a vestir-se, etc. En l'època d'ambaixador moro els tratges els buscava a Villena, en el mateix lloc en què el seu pare i la seua quadrilla de Marins triaven el tratge per a desfil·lar en l'entrada. D'aquesta època recorda com el primer any els bessons Miguel i Jaime Calabuig regatejaven amb l'amo del vestit per a obtindre un millor preu. La figura clau pel que respecta als tratges era Vicent, el pare de Pau, ja que ell era l'encarregat de vestir-lo. Com havia fotografiat tot el procés en el seu moment, anava seguint els passos. Cal assenyalar que quan buscaven el tratge d'ambaixador moro intentaven que es poguera llevar amb una certa facilitat, perquè així ho requeria l'acte del Despojo. Moltes vegades el que feia era deixar certes peces innecessàries a casa, per a no allargar massa el procés de desvestir-se en l'altar.

Només té que paraules d'agraïment per a les juntes respectives de totes dos filaes amb les quals va coincidir en el temps, i per a festers anònims d'ambdós filaes pel seu tracte. Referent a això Salomé afeg que l'actitud de la filà d'Espanyoletos no era massa efusiva, tractaven a l'ambaixador amb respecte, amb la consideració de ser un membre més de la filà. En canvi, els Moros Vells estaven més damunt de l'ambaixador, sobretot en el Sant Crist. “Et portaven en andes”, recorda Fernando del seu periple com a

ambaixador moro. Referent a això Pau agraeix sobretot el tracte que va rebre de Blai i de Benja, molt pendents d'ell per a qualsevol cosa que necessitara. Guarda amb molta estima els reconeixements que les dos filaes li van tributar en el seu moment.

La decisió de deixar-ho

Exercir d'ambaixador requereix d'una sèrie de sacrificis que al llarg del temps acaben notant-se i pesant. Ja no era solament aprendre's els textos, era el fet d'haver de cuidar-se, sobretot la veu, en els dies grans de les festes. Sacrifici que es feia més llarg si exercies el càrrec d'ambaixador moro, ja que la teua labor s'estenia fins al migdia del dia del Sant Crist. Com ell mateix diu, "Les festes se't feien molt curtes". Pau és conscient que eixa labor de cuidar-se al màxim no la va fer l'últim any com devia i això li va passar factura. Va arribar al dia de Moros i Cristians amb la veu tocada, i no va gaudir com calia les ambaixades i el Despojo del seu últim any. Pot ser que el fet de saber que ja no continuaria li va fer relaxar-se en eixe sentit, i va acabar pagant-ho. Mª José reconeix que l'últim any Pau en certa manera ja havia com desconnectat, que els assajos ja no eren iguals ni tampoc els moments previs a les representacions. Eren ja molts anys, la il·lusió ja estava complida, i a Pau ja li pesaven més les ganes de gaudir les festes en plenitud que el fet de continuar amb el fre de mà posat. No va ser una decisió fàcil, ell mateix reconeix que li va costar prendre-la, i tenia por de penedir-se'n. Encara no ha vist una ambaixada com a espectador, i no sap quins seran els seus sentiments quan arribe eixe moment. Encara que com ell mateix reconeix, qui sap si en un futur es presenta l'oportunitat i torna a exercir d'ambaixador. La porta està entornada, però no tancada.

Per fer qualsevol tipus de representació un ha de creure's el paper i entregar-se al màxim, ja que si un no posa tot de la seua part difícilment aconseguirà transmetre res a l'espectador. Pau recorda que fa molts anys, quan encara estava el grup de teatre "Xe que riquea", li va preguntar a Pep García si ell encara es posava nerviós, al que Pep li va respondre: "El dia que no tingues eixe nerviet, deixa-ho, perquè ja no estàs gaudint i el públic això ho nota". No li va succeir això exactament, però ja li pesaven més altres coses que la il·lusió de fer d'ambaixador. El frenava molt el fet de poder continuar fent el Despojo, però finalment va decidir que havia arribat el moment de deixar-ho. Coincidia a més que la junta dels Moros Vells acabava el seu mandat, perquè Pau tenia clar que no anava a deixar-los tirats quan encara els quedara algun any més a la junta. A més es donava la coincidència que Pau va començar a ser ambaixador perquè Albero no va poder ser-ho, Albero va estar també 11 anys com a ambaixador... Era el moment.

Evidentment, 11 anys donen per a molt, i queden més coses en el tinter, com el reconeixement que li va fer la seua quadrilla dels Marins, les representacions fora de Bocairent (l'Olleria, Font de la Figuera), i una infinitat d'anècdotes que seria massa llarg de contar. A més, Pau passarà a la història de les nostres festes com l'últim ambaixador que va estar en el centenari castell que en el seu moment va construir José Bernat Pérez, el tio Pepe "El Surdo".

Durant la xarrada amb Pau el que més em va transmetre va ser la passió i l'amor que li va posar a tot el que va fer, passió que es trasllueix a través de les seues paraules i en la manera apassionada d'explicar-ho. I sobretot em va trasmetre un respecte infinit cap a la figura de l'ambaixador: pel càrrec mateix i per estar representant a dos filaes que no eren la seua, però a les quals ara sent com a seues. I que aquella il·lusió de xiquet de ser ambaixador, i de poder representar el Despojo, s'ha complert amb escreix. De ben segur que el seu iaio Salvador, aquell que l'acompanyava de xiquet, s'haurà sentit molt orgullós de veure al seu nét complint el seu somni. Com ho han estat els seus pares, Vicent i Magda, i els seus fills, Ana i Josep, que al costat d'ell han viscut intensament aquests 11 anys en el càrrec.

En el moment d'escriure aquestes línies desconec si en 2022 hi haurà festes, i si es representaran les ambaixades. Del que sí que estic segur és que la pròxima vegada que n'hi hagen, Pau estarà veient-les, més encara sent dos persones tant properes a ell els ambaixadors; i possiblement, si ens fixem una mica, quan comencen els parlaments els llavis de Pau es mouran de manera subtil i inconscient recitant, una vegada més, les ambaixades de Bocairent.

Un agraïment infinit a tots els que heu fet possible aquest relat: Pau, Vicent, Mónica, Salomé, Mª José, Miguel, Fernando, Pep i Blai. Aquest text és més vostre que meu.

Jairo Vañó Reig

El tio Juan

A la memòria del Reverend En Joan Verdú Gisbert

Era el 23 de juny de l'any 1934, on a Bocairent i al carrer l'Aljub, número onze va nèixer un xiquet i el van batejar amb el nom de Joan. Sent els seus pares: Vicent Verdú i Isabel Gisbert.

A l'edat de deu anys, va entrar al Col·legi Major de Sant Tomàs de Vilanova de València, per a començar a fer la seua vida de seminarista. Son pare va faltar tenint ell tretze anys.

La seua primera missa va ser cantada a Bocairent, el dia catorze de juliol del 1957.

El seu primer destí ja com a sacerdot, els poblets de Benimassot, Tollos i Fageca.

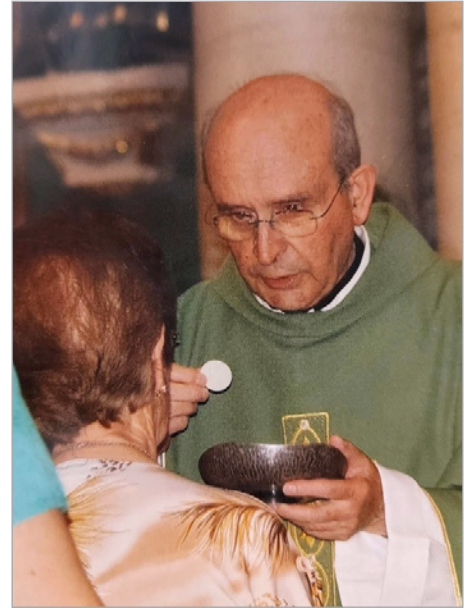
Després de quatre anys, el van destinar a Cabdet de les Fonts, on el 20 d'agost de 1961 va ser el capellà de la Parròquia.

Per fi, el destí final va estar a Quart de Poblet, a la Parròquia Nostra Senyora de l'Assumpció, on va exercir el sacerdoci durant quaranta anys.

El 15 de juliol va celebrar les seues Bodes d'Or Sacerdotals al costat de tota la seua família.

Que Sant Blai el resguarde davall del seu mant i pregue per tots nosaltres. De segur que ell també cridarà un fort... Vítol!

D. E. P.

Família Verdú & Marset

A Xelo Esplugues, “la Canala” o la “Tia Coni”

Sí, Xelo, per eixos noms et coneixíem tots; pels teus cognoms i “Coni”, com et dèiem carinyosament en els campaments.

Sempre has estat per al que ha fet falta en el poble, disposada a ajudar i col·laborar. A quants xiquets i xiquetes has educat en el catecisme, en els juvenils i després en els campaments!

I quan els xics anaven a fer la mili, preparaves les seues “despedides”, i anàvem també les xiques de la quinta, no recorde si era a menjar xocolata o als sopars, però tu sempre ajudant i fent que les persones s'ho passaren bé. També de jove vas formar part de la companyia Sant Ginés de teatre interpretant de meravella molts papers.

Després marxaries de missionera a Guatemala a transmetre els teus coneixements, la fe i moltes altres coses que tu sabies fer tan bé, com cosir, i fins i tot portaves una emissora de ràdio.

Allà vas estar molts anys fins que vas vindre ací perquè la salut et va obligar, i encara que tu volies tornar, la malatia t'ho va impedir. Vas perdre una cama i vas haver d'estar a la residència; també allà vas ajudar en tot el que vas poder, sempre contenta i amb aquell somriure que et caracteritzava.

Enguany ens has deixat, i des d'aquestes humils línies et volem recordar.

Mati Ferre

Les PlayList

Aquesta idea em va sorgir pel mes de setembre de l'any passat (2020), en vore que no tindríem festes de Moros i Cristians. Seguint algunes idees d'altres localitats que ja havien passat pel tràngol de no tindre festes, em va vindre el projecte de recopilar totes les peces enregistrades per la banda de manera digital, distribuir-les per filaes i compactar-les en audiovídeos per tal de formar un conjunt sonor per a cada dia de Ciri.

Cada PlayList seria una mena de record i al mateix temps d'esperança, ja que pensava en com serien els dies marcats en roig al calendari fester de Bocairent sense actes, convivència ni música.

El procés el tenia clar, però necessitava d'organització i recopilació de tot el material sonor que l'AUM Bocairent havia enregistrat digitalment des de 1997, excepte la gravació del CD "Bocairent en Festes" de l'any 1993.

Consultats tots els cd's dels concerts de Festes i d'altres per comprovar peça a peça si havien estat dedicades a Capitans o Capitanes i festers de cada filà,

vaig seguir un ordre cronològic segons l'any de la interpretació de cada obra.

Vaig haver de consultar programes de festes per comprovar en alguns casos que tot era correcte, ja que no disposava de la caràtula pertinent al cd en qüestió.

A mesura que anava configurant les PlayList per a les Filaes, vaig creure oportú fer-ne altres 5, per als dies de la Publicació, Acapte i per als dies de les Cai-xes, Entrada i Sant Blai.

La primera PlayList la vaig elaborar per al dia de la Publicació. A més de les peces dedicades als càrrecs festers i festers homenejats, l'AUM té moltes altres peces utilitzades en les festes de Moros i Cristians i no sols em referisc a pasdobles o marxes com després veureu.

El resultat va ser més de 17 hores de música i 214 obres (85 pasdobles, 55 marxes cristianes, 64 marxes mores, 1 ballet moro, 1 marxa fester, 1 foxtrot, 1 vals, 2 cançons, 2 himnes i 2 marxes de processó).

Publicació

- **17 obres:** 5 pasdobles, 7 marxes cristianes, 6 marxes mores.
- 1h i 33 minuts
- 727 visualitzacions

La Publicació és l'acte on la festa ix al carrer per primera vegada i no podia començar d'altra manera que amb el pasdoble que identifica les festes i el poble. Després i seguint un ordre del que és l'acte, hi ha un conjunt d'obres festeres: pasdobles per a iniciar l'acte, de caire sentat donant pas a una selecció de marxes cristianes i mores, moltes d'elles interpretades per la banda en l'acte de la Publicació.

TITOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR
FEBRER (pd)	Juan Calatayud Castelló	LXXXI CONCERT FESTER - 12/01/2019	Enrique Alborch Tarrasó
MUSICAL APOLO (pd)	Amando Blanquer Ponsoda	L CONCERT FESTER - 06/01/2004	Àngel Lluís Ferrando Morales
UN MOBLE MÉS (pd-marxa)	Julio Laporta Hellín	LII CONCERT FESTER - 06/01/2005	Damián Molina Beneyto
CREU D'ARSUF (mc)	José Rafael Pascual Vilaplana	LXXXII CONCERT FESTER - 18/01/2020	Enrique Alborch Tarrasó
TINO HERRERA (mc)	Amando Blanquer Ponsoda	XLV CONCERT FESTER - 06/01/2001	Norman Milanés Moreno
BATALLERS (mc)	Ramón García Soler	XLV CONCERT FESTER - 06/01/2001	Norman Milanés Moreno
ANY D'ALFERES (mm)	Amando Blanquer Ponsoda	LXXI CONCERT FESTER - 17/01/2015	José Vte. Moltó García
PEPE CORTÉS (mm)	P. Joaquín Francés Sanjuán	LXX CONCERT FESTER - 11/01/2014	José Vte. Moltó García
ABENSERRAIG (mm)	Saül Gómez Soler	LX CONCERT FESTER - 06/01/2009	José Vte. Moltó García
COMO LAS PROPIAS ROSAS (pd)	V. Ruíz	LII CONCERT FESTER - 06/01/2005	Damián Molina Beneyto
MACHACO (pd)	José Rafael Pascual Vilaplana	XLIX CONCERT FESTER - 06/01/2003	Àngel Lluís Ferrando Morales
JÚLIA (mc)	Enrique Alborch Tarrasó	LXXXIII CONCERT FESTER - 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó
CREU D'AMELIA (mc)	Ramón García Soler	LXXXIII CONCERT FESTER - 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó
BEN-HAMER (mm)	Fco. Esteve Pastor	LXX CONCERT FESTER - 11/01/2014	José Vte. Moltó García

PICADILLY CIRCUS (mc)	José Vte. Egea Insa	LXVI CONCERT FESTER - 08/01/2012	José Vte. Moltó García
TARDE DE ABRIL (mm)	Amando Blanquer Ponsoda	LXVI CONCERT FESTER - 08/01/2012	José Vte. Moltó García
TEMPLARIS D'ALBAIDA (mc)	Vte. Pérez Esteban COLETO IV	LXVIII CONCERT FESTER - 12/01/2013	José Vte. Moltó García
MÚSIC I LLANERO (mm)	Rafael Mullor Grau	LXXX CONCERT FESTER - 12/01/2019	Enrique Alborch Tarrasó

Acapte

- 15 pasdobles
- 1h i 17 minuts
- 398 visualitzacions

La PlayList de l'Acapte està formada íntegrament per pasdobles. És un acte on no hi ha cap esquadra que acompanyar. El seguici fester recorre els carrers en un acenstral acte per recaptar diners per a sufragar les despeses de la festa. Vaig escollir iniciar la selecció amb un pasdoble senyalat compostat fa 120 anys, al qual li segueixen altres que tenen cabuda en l'acte de l'Acapte, ja que no acompanyar a cap esquadra dóna llibertat per a interpretar pasdobles que en altres actes no són massa ben rebuts pel fester.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR
EL ALEMÁN (pd)	Fernando Cuello Pastor	Gravació CD "Bocairent en Festes"	Fco. Belda Ferre
BENICADELL (pd)	Joan E. Canet i Todolí	V Certamen Internacional de Bandes de Música de Torrevella 2011	José Vte. Moltó García
FERNANDÍN (pd)	José Vte. Egea Insa	I Certamen d'Interpretació de Música Festera de Cocentaina 2019	Enrique Alborch Tarrasó
BOCAIRENT 1984 HOMENATGE ALS MEUS PARES (pd)	Jaume Blai Santonja Espinós	LXII CONCERT FESTER - 06/01/2010	Jaume Blai Santonja Espinós
MORO NEFANDO (pd)	Fernando Tormo Ibáñez	LXXIII CONCERT FESTER - 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó
LA CANCIÓN DEL HARÉN (pas moro)	Camilo Pérez Laporta	XLV CONCERT FESTER 06/01/2001	Norman Milanés Moreno
A MI MURO (pd)	Fco. Esteve Pastor	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García
J.A.I.M (pd)	José Rafael Pascual Vilaplana	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Enrique Alborch Tarrasó
L'ENTRÀ DELS MOROS (pd)	Camilo Pérez Laporta	LXXV CONCERT FESTER 14/01/2017	Enrique Alborch Tarrasó
REMEMBRANZA (pd)	Ángel Bernat Beneyto	Gravació CD "Bocairent en Festes"	Fco Belda Ferre
RUBORES (pd)	Pascual Marquina	Gravació d'assaig 2001	Norman Milanés Moreno
EL LLOP (pd)	Rafael Alcaraz Ramis	Gravació d'assaig 2001	Norman Milanés Moreno
GUY'S BAND (pd)	José Vte. Egea Insa	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	José Vte. Moltó García
PATRICIO BARCELÓ (pd)	Ramón García Soler	XXVI Retrobem la nostra Música 17/07/2005	Jordi Francés Sanjuán
EL CAMINO (pd)	José Vte. Egea Insa	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	José Vte. Moltó García

Arribat el 23 de gener, dia d'inici del novenari i les Nits de Ciri, començava la sèrie de PlayList dedicades a cada Filà. Com he explicat abans, idea originària d'aquest projecte.

Com que al poble per la seua indiosincràcia festera cada Filà té un capità/ana, són moltes les obres dedicades a ells majoritàriament per autors locals, d'ahí que en les 2 PlayList anteriors la presència d'autors locals siga testimonial.

En aquesta sèrie de PlayList dedicada a cada Filà estan totes les obres enregistrades digitalment des de l'any 1997, però hi ha moltes obres més, enregistrades de manera analògica, que la banda ha interpretat des dels inicis del Concert Fester l'any 1970 i que formen part de l'arxiu sonor de la festa, que l'AUM conserva en cintes de cassettes.

Cada PlayList comença amb l'obra més representativa de cada Filà i a cadascuna li segueixen per ordre cronològic de composició la resta d'obres.

Espanyoletos

- **12 obres:** 4 pasdobles, 7 marxas cristianes, 1 marxa festera
- 56 minuts
- 748 visualitzacions

TITOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
LAS LEANDRAS (pd)	F. Alonso	LXX CONCERT FESTER 11/01/2014	José Vte. Moltó García	
MARI CARMEN (mc)	H. Sempere Belda	XLII CONCERT FESTER 6/01/2000	H. Sempere Belda	M ^a Carmen Cerdà Silvestre Capitana 2000
CENT ANYS D'ESPANYOLETOS (pd)	Damián Molina Beneyto	XLIX CONCERT FESTER 6/01/2003	Damián Molina Beneyto	
LUITADOR (mc)	Damián Molina Beneyto	LII CONCERT FESTER 6/01/2005	Damián Molina Beneyto	Agustín Molina Molina
FONDA (mc)	Damián Molina Beneyto	LIV CONCERT FESTER 6/01/2006	Damián Molina Beneyto	José Miguel Asensio Cantó Capità 2006
PAS ALS ESPANYOLETOS (pd)	Manuel Cuello Sempere	LVIII CONCERT FESTER 6/01/2008	Jordi Francés Sanjuán	
ANTONIUS (mc)	Damián Molina Beneyto	LX CONCERT FESTER 6/01/2009	Damián Molina Beneyto	Antonio Beneyto Gisbert Capità 2009
PEPET (marxa festera)	Juan Calatayud Castelló	LXIV CONCERT FESTER 6/01/2011	Juan Calatayud Castelló	Miguel Beneyto Carbonell Capità 2011
REME (pd)	Javi Molina Calatayud	LXVI CONCERT FESTER 8/01/2012	José Vte. Moltó García	Reme Gómez Tormo Capitana 2012
RAFA CAPITÀ (mc)	Damián Molina Beneyto	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	Damián Molina Beneyto	Rafael Molina Sempere Capità 2013
ALOIRAM (mc)	Damián Molina Beneyto	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	Damián Molina Beneyto	Mariola Molina Beneyto Capitana 2015
ALÉTHEIA (mc)	Damián Molina Beneyto	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Damián Molina Beneyto	Alícia Beneyto Belda Capitana 2019

Granaders

- **6 obres:** 6 pasdobles
- 24 minuts
- 476 visualitzacions

TITOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
JOSÉ CANTÓ (pd)	Miguel Aparicio Navarro	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García	José Cantó Calatayud
EL BORRELLONET (pd)	Fco. Belda Ferre	XLIII CONCERT FESTER 06/01/2000	Norman Milanés Moreno	José Antonio Ferre Beneyto Capità 2000
XELO (pd)	Vicente Beneyto Satorres	X CONCERT FESTER 06/01/2004	Ángel Ll.Ferrando Morales	M ^a Consuelo Albero Campayo Capitana 2004
PEPEL CAPITÁN (pd)	Norman Milanés Moreno	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Norman Milanés Moreno	José Puerto Úbeda Capità 2007
MIGUEL CAPITÀ GRANADERS 2011 (pd)	Norman Milanés Moreno	LXIV CONCERT FESTER 06/01/2011	Norman Milanés Moreno	Miguel Puerto Beneyto Capità 2011
MABEL (pd)	Damián Molina Beneyto	LXXXII CONCERT FESTER 18/01/2020	Damián Molina Beneyto	Mabel Sanchis Carbonell Capitana 2020

Contrabandistes

- **10 obres:** 8 pasdobles, 1 foxtrot, 1 vals
- 35 minuts
- 479 visualitzacions

En aquesta PlayList figuren al final pasdobles o cançonetes típiques dels Contrabandistes.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
EL SASTRE (pd)	Óscar Tordera Iñesta	Gravació CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	Antonio Montagud Balaguer
XELO "LA PEQUEÑA" (pd)	Jordi Reig Beneyto	Gravació CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	Xelo Beneyto - Capitana 2006
SONRISA Y SALERO (pd)	Teo Aparicio Barberán	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Teo Aparicio Barberán	Imma Calatayud Real Capitana 2007
AL CHIQUILLO (pd)	Salvador González Moreno	LXII CONCERT FESTER 06/01/2010	José Vte. Moltó García	Cristina Ferre Calbo Capitana 2010
TRES CONTRABANDISTES (pd)	Manuel Pérez Silvestre	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	José Vte. Moltó García	Juan A. Palao, José Vte. García i Pedro Castelló
JUEGOS OLÍMPICOS (pd)		Gravació CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	
CHICLANERA (pd)	Rafael Oropesa, Luis Vega i Antonio Carmona	Gravació CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	
LA FLORISTA (pd)	Marino García González (Chulapa Bravía - Estrellita de Palma) Arj: Damián Molina Beneyto	CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	
LA MANTA LLUENTA Foxtrot "Samuelito"		Gravació CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	
LA SEGADORA Sarsuela "La Rosa del Azafrán"	Jacinto Guerrero	Gravació CD 150 ANYS	José Vte. Moltó García	

Terc de Suavos

- **16 obres:** 6 pasdobles, 10 marxes cristianes
- 1 hora i 18 minuts
- 390 visualitzacions

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
EL ZUAVO (pd)	Luis Cuello	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	
SENABAC (pd)	Camilo Pérez Laporta	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Juan Bta. Cabanes
EL CAPITÁN DE LOS ZUAVOS (pd)	Camilo Pérez Laporta	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Francisco de Paula Cabanes Capità 1916
HILARI (pd)	Miguel Aparicio Navarro	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Hilari Sempere Cantó Capità 1996
TERESA VAÑÓ "La Trenca" (pd)	Juan Calatayud Castelló	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Teresa Vañó Gómez Capitana 1997
ÀNGELS (mc)	José Aparicio	L CONCERT FESTER 06/01/2004	Àngel Ll. Ferrando Morales	M ^a Àngeles Vicedo Pastor Capitana 2004
IGNACIO CAPITÀ ZUAU (mc)	Damián Molina Beneyto	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Ignacio Silvestre Borrego Capità 2007
ALS ZUAVOS (mc)	Fernando Cantó Salinas	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	
PACO EL RELLOTGER (mc)	Gregorio Casasempere	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Paco Belda Pastor Capità 2010

TRINI I EL MORENO (mc)	M ^a Pilar i M ^a Luz Vañó Bacete	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Trini Bacete Belda Capitana 2012
LURDES PALAO (mc)	Juan Calatayud Castelló	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Lurdes Palao Belda Capitana 2015
ARADIA (mc)	Damián Molina Beneyto	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Xelo Belda Bacete Capitana 2016
SIR DRIU (mc)	Enrique Alborch Tarrasó	Gravació CD 150 anys	Enrique Alborch Tarrasó	Andreu Vañó Sempere Capità 2017
CULLEROT I ESPOLSADOR (mc)	Juan Calatayud Castelló	LXXXVIII CONCERT FETER 13/01/2018	Juan Calatayud Castelló	Esquadra Cullerot i Espolsador
JAIME "PENYA" (mc)	Jaume Blai Santonja Espinós	LXXX CONCERT FETER 12/01/2019	Jaume B. Santonja Espinós	Jaime Molina Vañó Capità 2019
DEL MONTCABRER AL MONTGÓ (pd)	Fernando Cantó Salinas	LXXXII CONCERT FETER 18/01/2020	Fernando Cantó Salinas	Luis Silvestre Borrego Capità 2020

Estudiants

- **18 obres:** 13 pasdobles, 5 marxas cristianes
- 1 hora i 16 minuts
- 358 visualitzacions

En aquesta PlayList figura al final un pasdoble que ha segut interpretat en l'any 2006 i 2020, vaig escollir l'última interpretació per ser la més recent.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
ESTUDIANTE PINTURERO (pd)	Antonio Calatayud Vañó	CD Bocairent en Festes	Fco. Belda Ferre	
MARMOTES (mc)	Damián Molina Beneyto	XLI CONCERT FETER 06/01/1999	Damián Molina Beneyto	Esquadra Marmotes
ESTUDIANTE BOTICARIO (pd)	Norman Milanés Moreno	XLI CONCERT FETER 06/01/1999	Norman Milanés Moreno	Vte. Colomer Molina Capità 1998
CINQUANTENARI (mc)	Juan Calatayud Castelló	XLIII CONCERT FETER 06/01/2000	Juan Calatayud Castelló	
MARVA (pd)	Damián Molina Beneyto	XLV CONCERT FETER 06/01/2001	Damián Molina Beneyto	María Vañó Juan Capitana 2001
ESTUDIANTS 2002 (pd)	Miguel Aparicio Navarro	XLVII CONCERT FETER 06/01/2002	Miguel Aparicio Navarro	
MARILUT (La 1a de l'Estudiantina) (pd)	Fco. José Belda Pérez	XLIX CONCERT FETER 06/01/2003	À. Lluís Ferrando Morales	M ^a Lutgarda Vañó Belda Capitana 2003
MARÍA (pd)	Norman Milanés Moreno	LI CONCERT FETER 06/01/2004	Norman Milanés Moreno	María Colomer Beneyto Capitana 2004
LAIA (mc)	Juan Calatayud Castelló	LII CONCERT FETER 06/01/2005	Damián Molina Beneyto	Laia Villarrubia Belda Capitana 2005
CULLERA I TENEDOR (pd)	Miguel Aparicio Navarro	LVI CONCERT FETER 06/01/2007	Jordi Francés Sanjuán	
ASARA (pd)	Norman Milanés Moreno	LXII CONCERT FETER 06/01/2010	Norman Milanés Moreno	Sara Colomer Beneyto Capitana 2010
BEKIR - MARIOLA (mc)	Damián Molina Beneyto	LXIV CONCERT FETER 06/01/2011	Damián Molina Beneyto	Vicente Colomer Boronat Capità 2011
ROSA (pd)	Norman Milanés Moreno	LXVI CONCERT FETER 08/01/2012	Norman Milanés Moreno	Rosa Colomer Molina Capitana 2012

PEPE REIG (pd)	Fco. José Belda Pérez	LXX CONCERT FESTER 11/01/2014	José Vte. Moltó García	José Reig Belda Capità 2014
ROSA ROSAE (pd)	Loreto Belda Pérez	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	José Vte. Moltó García	Amparo Vañó Beneyto Capitana 2015
CASTILLO DE CANENA (mc)	Vte. Gabriel Casanova Martínez	LXXV CONCERT FESTER 14/01/2017	Vte. Gabriel Casanova Martínez	Luis Vañó Martínez
JULGAE (pd)	Loreto Belda Pérez	LXXVIII CONCERT FESTER 13/01/2018	Loreto Belda Pérez	Vicente Beneyto Juan Capità 2018
A MARÍA (pd)	Fco. José Belda Pérez	LXXXII CONCERT FESTER 18/01/2020	Loreto Belda Pérez	María Reig Belda Capitana 2005

Moros Vells

- **16 obres:** 1 pasdoble, 15 marxes mores
- 1 hora i 28 minuts
- 513 visualitzacions

En aquesta PlayList vaig haver de deixar fora de la selecció el conjunt que conforma EL BALL DEL MORO, ja que, tot i estar enregistrat digitalment al CD "Als Moros Vells Bocairentins", la qualitat de la gravació no és bona per ser l'àudio pertanyent a la gravació analògica que la Filà d'Estudiants va fer en cassette l'any 1990.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
MOROS VELLS BOCAIRENTINS (mm)	Miguel Aparicio Navarro	CD "Als Moros Vells Bocairentins"		
JOSÉ MANUEL (pd)	Manuel Jornet Serrano	CD "Als Moros Vells Bocairentins"		José Manuel Jornet Llobregat
ISABEL PIEDRA (mm)	Hermenegildo Sempere Belda	XLIX CONCERT FESTER 06/01/1997	J. Rafael Pascual Vilaplana	Isabel Piedra Carbonell Capitana 1997
TINO (mm)	Miguel Aparicio Navarro	XLVII CONCERT FESTER 06/01/2002	Miguel Aparicio Navarro	Agustín Belda Sempere
BENJA (mm)	Miguel Aparicio Navarro	Cd "Als Moros Vells Bocairentins"		Benjamín Castelló de Pereda
SAMRA (mm)	Hermenegildo Sempere Belda	LII CONCERT FESTER 06/01/2005	Damián Molina Beneyto	M ^a José Doménech Beneyto Capitana 2005
AD-BEN (mm)	Damián Molina Beneyto	LIV CONCERT FESTER 06/01/2006	Damián Molina Beneyto	Ángel Doménech Beneyto Capità 2006
AGUS (mm)	Miguel Aparicio Navarro	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Jordi Francés Sanjuán	Agustín Belda Sempere Capità 2007
AL BEKIR (mm)	Antonio Asensio Bellver	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	José Vte. Moltó García	
BLAS " El Moro Vell" (mm)	Tomás Gilabert	CD "Als Moros Vells..."	José Vte. Moltó García	Blas Silvestre Navarro
L'ALPADULL (mm)	Vicente Enguix Vañó	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	Vicente Enguix Vañó	Ramón Micó Colomer Capità 2015
CAFISAES (mm)	Ramón Lorente	LXXII CONCERT FESTER 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó	Vicent Ferrandis Mas Capità 2016
SANTI CAPITÀ (mm)	Damián Molina Beneyto	LXXVIII CONCERT FESTER 13/01/2018	Damián Molina Beneyto	Santiago Beneyto Silvestre Capità 2018
ABHILES (mm)	Javier Casanova Jordá	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Enrique Alborch Tarrasó	Fco. Blázquez Mayoral Capità 2019
AL - BOMBISTE (mm)	Vicente Gabriel Casanova	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Vicente Gabriel Casanova	Vicente Silvestre Silvestre
MARCO CAPITÀ (mm)	Juan Calatayud Castelló	LXXXII CONCERT FESTER 18/01/2020	Juan Calatayud Castelló	Antoni Marco Blasco Capità 2020

Marrocs

- **14 obres:** 14 marxes mores
- 1 hora i 22 minuts
- 342 visualitzacions

TITOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
UN CAPITÀ AMIC (mm)	Hermenegildo Sempere Belda	CD Bocairent en Festes	Fco. Belda Ferre	José Juan Ferrero Alcaraz Capità 1993
PEDRO BACETE, TOT UN MARROC (mm)	M ^a Luz i M ^a Pilar Vañó Bacete	XLI CONCERT FESTER 06/01/1999	M ^a Pilar Vañó Bacete	Pedro Bacete Belda
MIGUEL CALITA (mm)	Damián Molina Beneyto	XLII CONCERT FESTER 06/01/2000	Damián Molina Beneyto	Juan Miguel Cantó Vañó Capità 2000
XAVI PASCUAL (mm)	Damián Molina Beneyto	XLVII CONCERT FESTER 06/01/2002	Damián Molina Beneyto	Xavier Pascual Soler Capità 2002
MARROC EUSEBIO (mm)	Hermenegildo Sempere Belda	LI CONCERT FESTER 06/01/2006	Àngel Ll. Ferrando Morales	Manuel Puerto Francés
CAPITÁN DE 18 AÑOS (mm)	Norman Milanés Moreno	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Norman Milanés Moreno	José Zamora Gómez Capità 2007
TEREIVAJ (mm)	Damián Molina Beneyto	LVIII CONCERT FESTER 06/01/2008	Damián Molina Beneyto	Javier Cantó Vañó Capità 2008
SARGENTO MAJOR (mm)	Damián Molina Beneyto	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	Damián Molina Beneyto	Vicente Vañó Vañó
A MONTS (mm)	Salvador González Moreno	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	Salvador González Moreno	Montse Ferre Beneyto Capitana 2009
CAPITÁN MARROQUÍ 1986 (mm)	Miguel Aparicio Navarro	LXIV CONCERT FESTER 06/01/2011	José Vte. Moltó García	Juan Antonio Cantó Ferre Capità 1986 / 2011
SOLBES SANG FESTERA (mm)	Vte. Pérez Esteban COLETO IV	LXVI CONCERT FESTER 08/01/2012	Vte. Pérez Esteban	Isabel Solbes Ballesteró Capitana 2012
EDUARDO OLIVETA (mm)	Vicente Enguix Vañó	LXXIII CONCERT FESTER 16/01/2016	Vicente Enguix Vañó	Eduardo Gisbert Doménech
JUANCAR (mm)	Hermenegildo Sempere Belda	LXXIII CONCERT FESTER 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó	Juan Carlos Castelló Molina Capità 2016
BIDAYA (mm)	Enrique Alborch Tarrasó	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Enrique Alborch Tarrasó	José A. Cantó Vañó Capità 2019

Moros Marins

- **11 obres:** 11 marxes mores
- 52 minuts
- 304 visualitzacions

Aquesta PlayList en el moment del seu llançament va donar maldecaps ja que en l'edició hi van haver problemes i va costar més de l'esperat solucionar-los.

TITOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
MARINO PANADER (mm)	Juan Calatayud Castelló	Gravació CD "Música Marinera"	Enrique Alborch Tarrasó	Salvador Cantó Luna Capità 2000
EL JADIDA (mm)	Ximo Martínez Castelló	Gravació CD "Música Marinera"	Enrique Alborch Tarrasó	Mercedes Puerto Molina Capitana 2002
ALM-ABB (mm)	Francisco Belda Ferre	LI CONCERT FESTER 06/01/2006	Àngel Ll. Ferrando Morales	Javier Bernat Silvestre Capità 2006

AVANTPASSATS MARINOS (mm)	Damián Molina Beneyto	Gravació CD "Música Marinera"	Enrique Alborch Tarrasó	Ximo Ferre Tormo Capità 2010
ISAAC (mm)	Francisco Belda Ferre	LXIV CONCERT FESTER 06/01/2011	José Vte. Moltó García	Lidia Palazón López Capitana 2008
ALS BEKIRINS (mm)	Vte. G. Casanova Martínez	LXVI CONCERT FESTER 08/01/2012	Vte. G. Casanova Martínez	Lola Cantó Antolí Capitana 2012
ADELAIDA (mm)	José Fco. Bernat Belda	Gravació CD "Música Marinera"	Enrique Alborch Tarrasó	Adelaida López Doménech Capitana 2013
DOS MARINS (mm)	Vte G. Casanova Martínez	LXX CONCERT FESTER 11/01/2014	Vte G. Casanova Martínez	Vicent Vicedo i Juan Santonja
EL GRIEGO (mm)	Vte G. Casanova Martínez	LXXIII CONCERT FESTER 16/01/2016	Vte G. Casanova Martínez	Teodoro Lanarás Capità 2016
LORENA (mm)	Vte G. Casanova Martínez	LXXV CONCERT FESTER 14/01/2017	Enrique Alborch Tarrasó	Lorena Auñón Gómez Capitana 2017
TXELA CAPITÀ (mm)	Vicente Cortés Fernández	LXXVIII CONCERT FESTER 13/01/2018	Enrique Alborch Tarrasó	Joan Vt. Tortosa García Capità 2018

Mosqueters

- **19 obres:** 10 pasdobles, 7 marxes cristianes, 2 cançons
- 1 hora i 19 minuts
- 353 visualitzacions

En aquesta PlayList figuren al final cançonetes típiques dels Mosqueters.

TITOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR	DEDICAT A
EVOCACIÓN (pd)	Emilio Cebrián Ruiz	Gravació CD "+150 anys"	José Vte. Moltó García	
RAFMO (pd)	Miguel Aparicio Navarro	Gravació CD "+150 anys"	José Vte. Moltó García	Rafael Vañó Castelló Capità 1988
COLODRILLO CAPITÀ (mc)	Javi Molina Calatayud	Gravació CD "+150 anys"	José Vte. Moltó García	Antonio M. Colomina Beneyto Capità 2000
MAYTE (pd)	Francisco Belda Ferre	Gravació CD "+150 anys"	José Vte. Moltó García	Maite Ferre Juan Capitana 2001
JOSÉ SANCHIS (mc)	Hermenegildo Sempere Belda	Gravació Cd "+150 anys"	José Vte. Moltó García	José M ^a Sanchis Martínez Capità 2002
PEP SANCHIS (pd)	Hermenegildo Sempere Belda	Gravació Cd "+150 anys"	José Vte. Moltó García	José M ^a Sanchis Beneyto Capità 2003
TIO JUAN (mc)	Blai Molina Calatayud	Gravació CD "+150 anys"	José Vte. Moltó García	Juan Molina Martínez Capità 2006
MOSQUETER DE L'ALBORET (pd - marxa)	Damián Molina Beneyto	Gravació CD "+150 anys"	Damián Molina Beneyto	Francisco Pascual Garrido Capità 2007
PEDRO BERNAT "El Picapedrer" (pd)	M ^a Luz Vañó Bacete	Gravació CD "+150 anys"	José Vte. Moltó García	Pedro Bernat Belda
DE CAPETA I POLAINA (pd)	Blai Molina Calatayud	LXIV CONCERT FESTER 06/01/2011	José Vte. Moltó García	A la quadrilla del Capità 2011 Blas Ferre Marco
PACO EL VENTERO (pd)	José Fco. Bernat Belda	LXVI CONCERT FESTER 08/01/2012	José Vte. Moltó García	Francisco Ferre Vañó
VIVIDO (mc)	Miguel Aparicio Navarro	LXVI CONCERT FESTER 08/01/2012	José Vte. Moltó García	Vicente Vicedo Domínguez
JOSÉ VICENTE ALBERO (pd)	Vicente Enguix Vañó	LXVI CONCERT FESTER 08/01/2012	José Vte. Moltó García	José Vicente Albero

FORNER I MOSQUETER (pd)	Teo Aparicio Barberán	LXVI CONCERT FESTER 08/01/2012	Teo Aparicio Barberán	José Calatayud Juan Capità 2012
MOSQUET I FONDA (mc)	Sergi Vanyó Peidro	LXX CONCERT FESTER 11/01/2014	J. Rafael Pascual Vilaplana	Rafel Asensio Gómez Capità 2014
AMPARO (mc)	Sergi Vanyó Peidro	LXXV CONCERT FESTER 14/01/2017	Enrique Alborch Tarrasó	Amparo Silvestre Alcaraz Capitana 2017
TERESA (mc)	Juan Calatayud Castelló	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Juan Calatayud Castelló	Teresa Doménech Beneyto Capitana 2019
EL MOSQUETER Música de "Las Gaviotas"	Chayito Valdez Lletra: Francisco Domínguez Arj: Miguel Aparicio Navarro	Gravació CD "+ 150 anys"	Damián Molina Beneyto	
EL SERAFÍN	Arj: Damián Molina Beneyto	Gravació CD "+ 150 anys"	Damián Molina Beneyto	

Acabada la sèrie de les Filaes, uns dubtes em rondaven... acabar ací o seguir amb els dies grans de festes? De seguir, quan publicar-les? L'1, 2 i 3 de febrer o divendres 5, dissabte 6 i diumenge 7 de febrer?

Una vegada posats no es podia parar i hi van haver PlayList per al dia de Les Caixes, Entrada i Sant Blai, correlativament als dies de Ciri per no perdre la inèrcia creada amb les anteriors PlayList.

Les Caixes

- **25 obres:** 5 pasdobles, 10 marxes cristianes, 10 marxes mores.
- 2 hores i 2 minuts
- 380 visualitzacions

En aquesta PlayList vaig escollir la marxa mora que amb el títol deixa ben clar que Bocairent està en Festes, per a seguir amb el ritme que a les 19:30 h i després de resat l'Àngelus dona inici a les festes i que s'integra dins d'un pasdoble festiu. La tercera obra està escollida pel seu títol, ja que és un dia/nit de reencontres amb familiars i amics tant a casa com als masets. Segueixen una selecció de marxes cristianes i marxes mores que identifiquen als dos bàndols, però entremig s'intercalen pasdobles de caire sentat i alguns contrabandistes, per fer un imaginari sonor dels carrers eixa nit.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR
BOCAIRENTE EN FIESTAS (mm)	Manuel Jornet Serrano	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García
LES CAIXES (pd)	Norman Milanés Moreno	XLV CONCERT FESTER 06/01/2001	Norman Milanés Moreno
ENCUENTROS (pd)	José Rafael Pascual Vilaplana	LII CONCERT FESTER 06/01/2005	Damián Molina Beneyto
BENATAIRE (mc)	Fco. Valor Llorens	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Jordi Francés Sanjuán
TABAL I SARAGÜELLS(mc)	Mario Roig Vila	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Jordi Francés Sanjuán
NO HO FARÉ MÉS (mm)	V. Català	LXXV CONCERT FESTER 14/01/2017	Enrique Alborch Tarrasó
EL KÁBILA (mm)	José M ^a Ferrero	Gravació d'asaig 2001	Norman Milanés Moreno
MI BARCELONA (pd – marxa)	J. Laporta Hellín	XLI CONCERT FESTER 06/01/1999	Norman Milanés Moreno
ALAMIR EN'EDÚ (mm)	José Rafael Pascual Vilaplana	CD "De Fang" 31/07/1999	José Rafael Pascual Vilaplana
JÉSSICA (mc)	José Rafael Pascual Vilaplana	XLIX CONCERT FESTER 06/01/2003	Àngel Lluís Ferrando Morales
COPLAS (pd)	Juan Mostazo	Concert 75é Aniversari AUM al Palau de la Música 18/01/1999	Norman Milanés Moreno
CID (mc)	Pedro Joaquín Francés Sanjuán	Concert Música Festera LLEIDA 18/04/1999	Norman Milanés Moreno
SANTOS POETAS I GUERREROS (mc)	Enrique Igual Blasco	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García
HAISSAN (mm)	Carlos Pellicer Andrés	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	José Vte. Moltó García
MARRAKESCH (mm)	José M ^a Ferrero Pastor	LVIII CONCERT FESTER 06/01/2008	Jordi Francés Sanjuán

21 CONTRABANDISTES (pd)	Enrique Alborch Tarrasó	LXXXII CONCERT FESTER 18/01/2020	Enrique Alborch Tarrasó
XAMARCAI (mc)	Fco. Valor Llorens	LVIII CONCERT FESTER 06/01/2008	Jordi Francés Sanjuán
AFAR –MOSÉM (mc)	Juan C. Sempere Bomboí	LVIII CONCERT FESTER 06/01/2008	Jordi Francés Sanjuán
CARAVANA (mm)	P. Joaquín Francés Sanjuán	XLIII CONCERT FESTER 06/01/2000	Damián Molina Beneyto
MOMENT DE FESTA (mm)	Amando Blanquer Ponsoda	XLIX CONCERT FESTER 06/01/2003	Àngel Lluís Ferrando Morales
TE DEUM (mc)	P. Joaquín Francés Sanjuán	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Enrique Alborch Tarrasó
SIBILA DE FORTIÀ (mc)	Enrique Alborch Tarrasó	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	José Vte. Moltó García
CAVALL I NAVAIXA (mc)	Ernesto García Climent	LXXI CONCERT FESTER 17/01/2015	Ernesto García Climent
ABRAHAM (mm)	Rafael Mullor Grau	LXIV CONCERT FESTER 06/01/2011	José Vte. Moltó García
PENYA CADELL (mm)	Fco. Esteve Pastor	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	José Vte. Moltó García

L'Entrada

- **25 obres:** 1 himne, 7 pasdobles, 9 marxes cristianes, 7 marxes mores, 1 ballet moro.
- 1 hora i 57 minuts
- 326 visualitzacions

En aquesta PlayList, i com he dit abans en la Publiació, vaig fer una selecció pensant en l'ordre dels actes del dia de l'Entrada. S'inicia amb l'Himne a Bocairent, seguit de pasdobles sentats imaginant la moguda de bandes, per a donar pas a les marxes cristianes i mores i pasdobles de caire contrabandistes que posen l'alegria al carrer eixa vesprada, a més d'un ballet moro, un subgènere de la música festera que ja ha agafat un paper important i propi en este acte.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR
HIMNE A BOCAIRENT	Música: Àngel Bernat Beneyto Lletra: Julián Herrero	Campanya 'EXCEL-LENT' de la Diputació de València 25/07/2020	Enrique Alborch Tarrasó
ROMUALDO SOLER (pd)	Enrique Alborch Tarrasó	LXXVIII CONCERT FESTER 13/01/2018	Enrique Alborch Tarrasó
ANTAÑONA (pd)	F. Tormo Ibáñez	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	José Vte. Moltó García
HOMENAJE A RODRÍGUEZ SOTO (pd)	Camilo Pérez Pérez	Concert 75é Aniversari AUM al Palau de la Música 18/04/1999	Norman Milanés Moreno
ARCHEUS (mc)	José Rafael Pascual Vilaplana	XLI CONCERT FESTER 06/01/1999	Norman Milanés Moreno
LA ROSA I EL DRAC (mc)	Fco. Valor Llorens	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García
REIGE (mm)	José M ^a Ferrero Pastor	LXVIII CONCERT FESTER 12/01/2013	José Vte. Moltó García
SANTIAGO CAPITÁN ABENERRAJE (mm)	Saül Gómez Soler	LXII CONCERT FESTER 06/01/2010	José Vte. Moltó García
CARMEN (pd)	Miguel A. Sarrió Nadal	LXXX CONCERT FESTER 12/01/2019	Miguel A. Sarrió Nadal
TOT COMPARTIT (mc)	José Vte. Egea Insa	LVIII CONCERT FESTER 06/01/2008	Jordi Francés Sanjuán
L'ALTET DELS CANONS (mc)	José Rafael Pascual Vilaplana	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García
CAÍD (BALLET)	Saül Gómez Soler	LXXIII CONCERT FESTER 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó
ALIGEABÁ – SPYROS (mm)	V. Pérez Esteban COLETO IV	LII FESTER 06/01/2005	Damián Molina Beneyto
PASIÓN ANDALUZA (pd)	M. A. Mas Mataix	Concert Primavera 01/04/2006	Jordi Francés Sanjuán
PACO JOVER (mc)	Ramón García Soler	LXIV CONCERT FESTER 06/01/2011	José Vte. Moltó García
MANSANET ALFÉREZ CHANO (mm)	J. Pérez Vilaplana	XLI CONCERT FESTER 06/01/1999	Norman Milanés Moreno
ANDRÉS CONTRABANDISTA (pd)	O. Navarro	LXX CONCERT FESTER 11/01/2014	José Vte. Moltó García
LLEGENDA (mc)	Francisco Valor Llorens	LXXV CONCERT FESTER 14/01/2017	Enrique Alborch Tarrasó
MARFIL (mc)	José Vte. Egea Insa	LXXIII CONCERT FESTER 16/01/2016	Enrique Alborch Tarrasó
EL COLZE (mm)	Ramón García Soler	LVI CONCERT FESTER 06/01/2007	Jordi Francés Sanjuán

XUBUCH (mm)	José Rafael Pascual Vilaplana	XLII CONCERT FESTER X CONCURS Música Festera 31/07/1999	Norman Milanés Moreno
ILICITANA (mc)	José M ^a Ferrero Pastor	LXII CONCERT FESTER 06/01/2010	José Vte. Moltó García
OLÉ! CONTRABANDISTAS (pd)	Ramón García Soler	LX CONCERT FESTER 06/01/2009	José Vte. Moltó García
GLORIA (mc)	P. Joaquín Francés Sanjuán	LXX CONCERT FESTER 11/01/2014	José Vte. Moltó García
ALFAQUÍES (mm)	Joan Enric Canet i Todolí	LII CONCERT FESTER 06/01/2005	Damián Molina Beneyto

Sant Blai

- **9 obres:** 5 pasdobles, 2 marxes processó, 1 himne, 1 marxa mora.
- 39 minuts
- 396 visualitzacions

Aquesta PlayList posa punt i final al serial iniciat amb la Publicació. Es tracta d'una selecció pensant en les primeres llums del dia, les esquadres formades davant la porta de l'Ajuntament per inciar la diana, amb pasdobles variats, la sobrietat de les marxes de processó a la vesprada; un gènere que va íntimament lligat al caràcter religiós de les festes i que desemboca en el punt àlgid de la jornada amb l'Himne al patró Sant Blai.

L'última de les obres és una marxa mora que l'autor va dedicar a tots els festers de Bocairent i que s'inicia amb la crida a l'Ambaixada. Així volia acabar la sèrie amb la mirada posada al Castell i als 2 dies que falten de festes imaginant els dies que resten per tornar a fer festes i lamentant, com diu el títol, aquelles persones que no podran viure-les més.

TÍTOL	AUTOR	INTERPRETAT	DIRECTOR
ALS LLANEROS DIANERS (pd)	Rafael Mullor Grau	Campanya EXCEL·LENT' de la Diputació de València 25/07/2020	Enrique Alborch Tarrasó
MARQUITOS (pd)	Damián Molina Beneyto	CD "Bocairent en Festes"	Fco. Belda Ferre
FLORES ESPAÑOLAS (pd)	Guzmán Cárcel Pedro	Concert Santa Cecília 28/11/1998	Joan Josep Martí i Juan
OPERADOR (pd)	Godofredo Garrigues Perucho	CD "150 anys Contrabandistes"	José Vte. Moltó García
CARRASCOSA (pd)	Jaime Teixidor Dalmau	Concert Santa Cecília 28/11/1998	Norman Milanés Moreno
HERMANOS COSTALEROS (m. p)	Abel Moreno Gómez	Concert Setmana Santa 27/03/1999	Norman Milanés Moreno
EN EL SEPULCRO (m. p)	José Fco Bernat Belda	Concert Setmana Santa 23/03/2002	Damián Molina Beneyto
HIMNE A SANT BLAI	Música: Luis Cuello Lletra: Julián Castelló	CD +150 anys Mosqueters	Damián Molina Beneyto
LAMENTO ÁRABE (mm)	Manuel Cuello Pastor	CD Bocairent en Festes	Fco. Belda Ferre

Per poder tindre tot el catàleg de peces dedicades a les Filaes caldria digitalitzar l'arxiu sonor que conservem en cassettes i que es guarden a l'arxiu sonor de l'AUM Bocairent

Per acabar vull agrair a tots aquells/es que vau ajudar a fer possible aquest projecte. Moltes gràcies, sense la vostra ajuda no haguera estat possible el que pel cap em rondava ara fa un any.

Blai Molina Calatayud

El uniforme verídico de los Zuavos Carlistas

Desde la creación de los Zuavos Carlistas por parte del Infante Don Alfonso Carlos de Borbón y Austria-Este en el contexto de la Tercera Guerra Carlista, se ha tenido la certeza desde siempre que el traje de la Filà Tercio de Zuavos es un fiel reflejo al utilizado por estos Zuavos y es este su génesis. Pero es una gran equivocación que a continuación se va a demostrar.

Los Zuavos Pontificios (que no eran la guardia de Papa, la guardia es la Guardia Suiza Pontificia desde 1506), establecidos por Christophe Léon Louis Juchault de Lamoriciere (antiguo oficial de los Zuavos Franceses) en 1860 por mediación del Monseñor Xavier de Mérode (Camarlengo de Pio IX) para la defensa de los Estados Pontificios adoptó el uniforme muy parecido a de los Zuavos Franceses pero con pequeñas diferencias, como el colorido (un gris azulado para la tropa y celeste para los oficiales), el quepi sustituyendo el fez, y el trébol de tres hojas con el falso bolsillo en la parte frontal de la chaqueta por la doble cruz latina en color escarlata, la laceria en color rojo para la tropa y negra para los oficiales, etc.

Don Alfonso de Borbón se alistó en los Zuavos Pontificios el 29 de junio de 1868 (la Filà Tercio de Zuavos, originalmente llamada Zuavos del Papa fue creada en 1867), y aunque por su estatus podía haber ascendido al cuerpo de oficiales, eligió empezar desde la base como soldado raso, y llegó a tener el grado de alférez. El 20 de septiembre de 1870 tras la derrota en la Puerta Pía del Ejército Pontificio frente a las tropas garibaldinas, los Estados Pontificios se redujeron a lo que conocemos actualmente como la Ciudad del Vaticano. Se disolvieron el regimiento de infantería, carabineros extranjeros, batallón de cazadores, regimiento de dragones, regimiento de artillería, la gendarmería, voluntarios papales y por supuesto los Zuavos Pontificios. Parte de estos Zuavos se alistaron en Francia para la defensa nacional del gobierno francés frente a los prusianos. Su duración fue muy corta, desde octubre de 1870 hasta agosto de 1871. Los uniformes que se utilizaron fueron los mismos que tenían en él los Zuavos Pontificios, la bandera sin embargo era la del Sagrado Corazón de Jesús.

Al iniciarse la Tercera Guerra Carlista, fue nombrado Don Alfonso Carlos, por su hermano Don Carlos VII, general en jefe del Ejército de Cataluña a principios de 1873. Para llevar a cabo la contienda, llamó a sus antiguos camaradas que estuvieron en los Zuavos Pontificios para unirse a la causa, al igual que hi-

Agustín Pacheco, Ignacio Silvestre y Javier Suárez

cieron en Francia. Para ello creó los Zuavos Carlistas, una unidad especial tipo guardia de corps con sus antiguos compañeros, uno de los más conocidos fueron los hermanos holandeses August e Ignacio Wills. Debido a las dificultades en tiempos de guerra, los recursos eran escasos, los uniformes utilizados eran los mismos donde servían como Zuavos Pontificios, un poco más ajados y los nuevos uniformes tomarían como patrón estos mismos, a excepción de la boina.

El uniforme de Zuavo Carlista ha sido de las grandes incógnitas sobre la uniformidad de la Tercera Guerra Carlista, ya que apenas hay documentación sobre ella. Existen un par de fotos en blanco y negro en el archivo de Ripoll, y de las ilustraciones que podemos encontrar, el 90% no son correctas, ya que el colorido del pantalón difiere del de la chaqueta y otros muchos más detalles.

A raíz del galardón de la XV Edición del Premio Internacional de Historia del Carlismo Luis Hernado de Larramendi, y la posterior publicación del libro de "Wils y el Batallón de Zuavos Carlistas. Guerra en Cataluña 1869-1873", se puso en contacto uno de los autores, Francisco Javier Suárez de la Vega, para profundizar sobre uno de los capítulos del libro que trata sobre la historia de la Filà Tercio de Zuavos. El otro autor del libro, Agustín Pacheco Fernández, propuso poder recrear un uniforme real y concreto de soldado de Zuavo Carlista, ya que en la actualidad es inexistente a excepción del uniforme de Don Alfonso Carlos de Zuavo Pontificio que se encuentra en el Museo del Carlismo de Estella.

Un reto complejo ya que la documentación es escasa y en especial conseguir todos los elementos para su confección y por supuesto una mano experta para darle forma.

El primer desafío fue encontrar el tejido idóneo, tenía que ser de paño de lana, como los que se confeccionaban en el siglo XIX, pero lo realmente complicado fue dar con el tono más aproximado. Gracias a la zona textil donde nos encontramos, esta tarea fue más fácil, pero laboriosa, ya que tenía que aproximarse al tono que se empleaba, que es un azul plumizo y no el gris de los Zuavos Pontificios.

El siguiente paso fue conseguir los accesorios como los ribetes, cordones en el color rojo antiguo, botones de bola dorados, contratelas, etc. Aquí hay que dar gracias al uniforme de Zuavo Pontificio del Archivum Zouavum de Zuavos del Mundo, que ha sido de gran ayuda para plasmar todos estos detalles del uniforme. Otro aspecto, y es un elemento diferenciador del uniforme, es la doble lazada trebolada de la chaqueta, que gracias a las fotografías se pudo vectorizar hasta el mínimo detalle. Agradecemos a la diseñadora su paciencia y la felicitamos por el resultado final. La parte más complicada fue encontrar a la persona para confeccionar el traje, ya que no es un uniforme fácil de realizar porque tiene muchos elementos que han tenido que coserse a mano y descifrar los entresijos del patronaje antiguo. Contando con Mari Carmen Soriano, que ha realizado un trabajo soberbio con una exquisita confección en todos sus detalles y una implicación total, han dado como resultado este uniforme que fue exhibido en Madrid con la presentación del libro de "Wils y el Batallón de Zuavos Carlistas. Guerra en Cataluña 1869-1873" en el Instituto de Historia y Cultura Militar el pasado 22 de mayo de 2019.

Fue el complemento perfecto para la presentación del libro, y de gran sorpresa para los asistentes que pudieron verlo en primera persona con todos sus detalles, entre los que había periodistas, escritores, militares, miniaturistas, historiadores, etc. Agradecer a la Asociación Retógenes «Amigos de la Historia Militar», que han sido los mecenas de este proyecto financiándolo en su totalidad.

El uniforme se compone de los siguientes elementos:

Chaleco: Prenda de vestir sin mangas y que cubre el tronco que se lleva encima de una camisa y debajo de la chaqueta, cuya principal función era la protección del frío, y aportar mayor movilidad al torso, ya que la chaqueta solía ser más holgada. Aunque parece una pieza menor, ésta tiene su particularidad, y es que no está abierta por la parte central, sino que

se abotona por el lateral y por el hombro. Este tipo de chalecos eran utilizados por muchos uniformes militares del siglo XIX. El motivo es que, en el abotonado central en la vida de un soldado con ciertos movimientos, los botones se podrían descoser dejando abierto el chaleco, con la abotonadura lateral estos están mucho más protegidos.

La mayoría de los chalecos, sobre todo los de la tropa, no solían tener estos botones, dependía de las órdenes de vestimenta del regimiento o compañías correspondientes. Otro de los detalles son los dos bolsillos, uno a cada lado, que se utilizaban para guardar pequeños objetos, para el tabaco generalmente. Éstos no tenían solapa

para que el acceso fuera más ágil. En la parte posterior solía estar forrado de un tejido más liviano, para mejorar la transpirabilidad y ser mucho más cómodo, ya que todo el chaleco con el mismo tejido de paño de lana hace que el torso quede más rígido, y también por economía, ya que estos tejidos eran más baratos y eso se notaba en el gasto total del uniforme. Este forro también estaba en el interior del chaleco.

Como elementos decorativos tenía un ribete en color rojo, uno alrededor del cuello y otro en la parte central, sirviendo de base para los botones semicirculares dorados decorativos. El número de botones era numeroso, estaba entre las 34 y 36 unidades aproximadamente.

Chaqueta: Posiblemente es la pieza del uniforme más difícil de confeccionar, una de las complicaciones era reproducir con la mayor exactitud posible la cruz latina de la chaqueta, la doble lazada con el trébol de tres hojas. Un elemento muy característico de los uniformes de los Zuavos, con la diferencia que en la parte interior es más abierta y hay un par de cordones que lo recorren de arriba a abajo. La dificultad en este aspecto es darle la forma al ribete rojo para girarlo en plano, puntada a puntada.

La parte trasera de la chaqueta es la menos conocida, ya que todas las ilustraciones, pinturas, fotografías, etc., están realizadas de frente. Se puede apreciar el nivel de detalle con la utilización de un cordón en color rojo que marca de manera interesante las piezas de las uniones de la chaqueta, ya que se utilizan para tapar las juntas y de esta manera hacerlos más resistentes, no solo tenía esta función estética.

Uno de los detalles que llama la atención es el fuelle que tiene en los laterales. Su función es la de darle mayor elasticidad a la chaqueta y aportar mayor comodidad. Pero lo que sorprende es el trabajo de entrelazar dichos cordones.

Al cuello de la chaqueta, al igual que en todo el perímetro exterior, está cosido el cordón rojo, y por el interior tiene el ribete en color rojo. La función de este cordón es la de proteger la tela de roce y el contacto con la piel. Aunque la confección es más costosa, se demuestra que alarga la vida útil de la chaqueta. En la parte superior del cuello, hay un enganche que sirve para que se ajuste al cuello, y evitar que se abra la chaqueta, aunque este tipo de chaqueta es abierta y no tiene botones, esta manera de ajustarla al cuello, la hace más cómoda y permite mucho más libertad de movimientos. El interior de la chaqueta está forrada con un tejido más liviano, y es totalmente funcional con el bolsillo interior.

En la manga vemos, en pleno proceso de confección, como se aprovecha la junta de las dos telas de la manga, para colocar los botones, los cuales, gracias a este sistema, van a ras de tela y no sobresalen, por lo que su pérdida era mucho menor. Contando con 12 botones en cada manga. Dependiendo del grado del soldado se cosían unos galones en color rojo, para los oficiales se utilizaba una lacería más vistosa en color dorado con nudos austrohúngaros.

Pantalón: El pantalón del uniforme sigue la misma tónica que los pantalones utilizados por los Zuavos Franceses, los voluminosos pantalones tipo bombacho. Al igual que la chaqueta y el chaleco, el color del pantalón es el mismo, y es aquí donde está la gran diferencia de las láminas existentes del uniforme de Zuavo Carlista en las cuales difería el color, pero no es correcto, ya que todas las piezas tenían el mismo tono de color.

Otro de los detalles es el diseño del lateral del pantalón, que eran dos líneas paralelas y en el centro está el diseño realizado con un cordón en color rojo y en el centro el bolsillo.

Al igual que el resto de piezas, los bolsillos del pantalón son totalmente funcionales y tiene el mismo forro que se utiliza tanto en la chaqueta como en el chaleco. El interior del pantalón tenía un forro diferente, y era una tela de algodón para no estar en contacto la piel con el paño de lana. El sistema de cierre de la bragueta era mediante botones, en este caso de madera, ya que la cremallera no existía en esa época.

En el bajo del pantalón se aprecia que se cierra, para que se ajuste perfectamente a la pantorrilla y que el pantalón quedará lo suficientemente holgado para crear ese efecto de volumen, que le daba comodidad extra a la prenda. La polainas iban por encima de este bajo para ocultarlo y que para que quede más ajustado.

Faja: Para la tropa es de lana en color rojo y para los oficiales de satén o seda también en color rojo. Sobre la faja solían llevar un cinturón para la cartuchera, los oficiales lo llevaban con más adornos en tonos dorados.

Polainas: Las polainas son prendas que cubren desde el tobillo hasta la rodilla y la parte superior del empeine. El material utilizado puede ser tanto cuero como tela, normalmente se utilizaba la loneta de algodón. Se abrocha lateralmente en la parte exterior mediante 7 botones y se sujeta por debajo del pie mediante una correa. Se ajustaban a la parte superior mediante un cordón de lana.

Boina: El elemento más característico del uniforme carlista. En este caso es de color rojo, lo que difiere es la borla, de color rojo para la tropa y dorada para los oficiales. En la parte superior de la borla solían tener cosida una chapa dorada con la siguiente inscripción: Voluntarios de C7 Dios, Patria y Rey. Y algunos oficiales la flor de lys en la parte frontal. La boina, en muchas ocasiones, se representa en color blanco, pero este color solo se utilizó muy al principio de su creación, pasando a ser de color rojo.

Hay que añadir que aunque se reglamentó el uniforme carlista para cada unidad, esta norma no se aplicó a los Zuavos Carlistas, ya que era de sobra conocido cuál era su confección, y los uniformes que se encargaban, tanto a sastres franceses como los confeccionados en España, tenían muy definida su elaboración. Como curiosidad, estos uniformes eran utilizados tanto por la tropa como también por los músicos que los acompañaban y el pater del batallón vestía el mismo uniforme a diferencia del alzacuellos.

Por cierto y para finalizar, la influencia real del traje de la Filà del Tercio de Zuavos no es la de los Zuavos Pontificios ni de los Zuavos Carlistas, ni de otras unidades que se crearon en esa época como los Zuavos de la Muerte en Polonia en 1863. La influencia es claramente francesa, pantalones bombachos granates/rojos y chaqueta y chaleco de color azul. La boina hizo aparición en la Filà en 1882, así se confirma en la noticia aparecida en el diario La Discusión del 31 de enero de 1882 que decía lo siguiente:

“Ha causado gran impresión y alarma entre los liberales de Bocairente (Valencia) y entre todas las personas sensatas y pacíficas de dicha importante villa, el anuncio de que en las próximas fiestas a San Blas, la comparsa de zuavos que forma parte de las varias que «se compone el ejército cristiano se presentará ostentando la «boina»,» emblema tradicional de los carlistas. En años anteriores no se permitió el uso de esta prenda, que puede producir algún disgusto serio, y sería extraño que las autoridades consintiesen semejante imprudencia en la próxima festividad.”

Ignacio Silvestre Borrego
Zuavos del Mundo

Identifiquen la taula 'l'Adoració dels Mags' del retaule de Joan de Joanes de la Parròquia de Bocairent

El 7 de juliol de 2021, gràcies a un article publicat a LAS PROVINCIAS per Noelia Camacho, ens arribava la notícia que havia sigut identificada una obra perduda pertanyent a l'antic retaule major de la parròquia de Bocairent. Es tracta de la taula 'l'Adoració dels Mags' i pertany a un col·leccionista estranger del qual no es coneixen més dades.

L'historiador José Gómez Frechina, exconservador del Museu de Belles Arts de València, ha identificat aquesta taula com una part del retaule que li va ser adjudicat en 1578 a Joan de Joanes per a ser realitzat en tres anys. Obra que no va arribar a acabar perquè li va sobreviure la mort a Bocairent el 21 de desembre de 1579. Per això, l'historiador considera que aquesta taula "va ser escomesa quasi totalment pel seu fill Vicente Macip Menges, àlies Vicent Joanes (c.1554-c.1622)". Afirmar que "és una obra típica de Macip pel seu colorit i estil perfectament definit" i "segueix en la composició amb alguns canvis la taula del mateix assumpte adscrita a Juan de Juanes conservada en el Museu del Real Colegio Seminario del Corpus Christi de València".

Albert Herrero Orts, professor d'Història de l'Art a la Universitat de València i especialista en Joan de Joanes, sobre la taula de l'Adoració dels Reis, ha declarat: "l'estil de la pintura és d'inconfusible pertinença a la mà de Vicent Joanes, el fill del gran mestre del Renaixement. Ara bé, la composició és netament paterna, com degué ser la major part del conjunt pictòric de la parròquia de la vila".

Un nuevo milagro de Joan de Joanes

Identificada una obra perdida de 'La Adoración de los Magos', el retablo de la parroquia de Bocairent

La pieza, que fue iniciada por el artista valenciano aunque la terminó su hijo Vicente Macip, pertenece a un coleccionista extranjero

NOELIA CAMACHO

VALÈNCIA. Se desconocía si existía o no, en caso de que no hubiera sido destruida o esparcida. La pregunta era clara: ¿cómo estaba una de las tablas del retablo 'La Adoración de los Magos', obra del escultor valenciano Juan de Joanes (c. 1507-1579) que dejó inacabada para la parroquia de la localidad valenciana de Bocairent? Pues se había vuelto a encontrar, que le fue encargada al padre en el año 1578. La obra es conocida únicamente por la descripción del conjunto que realizó el marqués meridional e historiador Agustín de Aragón y Cordero, 1734-Valencia, 1808. Pero ahora, el conservador del Museo de Bellas Artes de Valencia, José Gómez Frechina, ha dado la clave de este nuevo milagro para la historia del arte valenciano.

Gómez Frechina ha identificado esta pieza en manos de un coleccionista extranjero del que no se conocen más datos, como una escultura que formó parte del retablo de 'La Adoración de los Magos' de la parroquia de Bocairent. Cuenta el experto que ya en el año 2000, en la exposición dedicada a Joan de Joanes en el Prado, se le atribuyó a Joan de Joanes el San Juan y, al que fuera director de la pinacoteca y comisario de la muestra, Fernando Benito, «ya me empezaba a dar cuenta de la forma rasgada del retablo mayor de la parroquia de Bocairent que le fue contratado a Joan de Joanes en el verano de 1578».

La pieza tiene fama de incógnita histórica. Y es que, un año después de que Joan de Joanes iniciara el retablo, concretamente el 21 de diciembre de 1579, falleció en esta misma localidad. Por ello, como sostiene el historiador, la taula «fue acortada casi totalmente por su hijo Vicente Macip (c. 1554-1622)».

En palabras de Gómez Frechina, «esta obra típica de Macip por su colorido y estilo perfectamente definidos, sigue en la composición con algunos cambios la tabla del mismo asunto adscrita a Joan de Joanes conservada en el Museo del Real Colegio Seminario del Corpus Christi de Valencia», añade a LAS PROVINCIAS.

ANTONIO PANIAGUA

Madrid. Más obras, mayor presencia de mujeres artistas, en especial dedicadas a las religiosas y las artes decorativas, un alto respeto dedicado a los retratos y naturismos e incorporación de la pintura social. Estas son algunas de las novedades que incorpora el Museo del Prado a sus salas del siglo XIX, a las que se le ha dotado de un nuevo espacio museográfico. La pinacoteca recorre sus obras de comensales para ofrecer una narrativa coherente con los nuevos tiempos y modernizar su guía, que había quedado anticuada de 2009.

A la vez que los cuadros se acercan con el arte precedente, se hace un esfuerzo por dotar de un contexto a las obras del XIX y del XX. Con 275 obras, desde la 170 del incunable italiano, la nueva disposición invita a la contemplación de la pintura histórica. Con el transcurso de los años, ese tipo de arte dejó de

Preocuparse y fue reemplazado por el paisaje realista social, que era el asunto de la exposición permanente. Un ejemplo de esta nueva narrativa es Joaquín Sorolla, que comparece con 'Adán y Eva que el pecado en el paraíso'. Para el director de la institución, el valenciano Miguel Feliu, «esta muestra especial acerca la pintura histórica, una manifestación artística única en el mundo», «reflexiona en el futuro para asistir con tradición pictórica occidental, de la que el Museo del Prado posee una colección completa que ahora se contextualiza en las salas», asegura Feliu. Los museos europeos

Según el experto, otras partes de este conjunto se localizan en el Palacio Real de Madrid, el Museo de San Ildefonso en La Granja de San Ildefonso, en el Museo Nacional del Prado, en el Museo de Legación del Prado y en varias colecciones particulares. Además, el retablo del conjunto con la figura de San Juan y el Espíritu Santo se conserva en la parroquia de Bocairent y, asimismo, tres pinturas de los guardapolvos representados a San Marcos, San Mateo y el Ángel Custodi han aparecido en varias ocasiones en algunas subastas internacionales. Además, se salvaguardan también en 'Pentecosta' en la Bob Jones University en Greenville (Estados Unidos), la 'Dormición de María', en la Gemäldegalerie de Dresden, o el 'Salvador Eucarístico', en el Szépművészeti Múzeum de Budapest.

En 1578, a Joan de Joanes se le encargó la creación de 'La Adoración de los Magos'. El precio acordado fue de 1.500 libras y se acordó su realización en tres años. Se acordó, además, que el rey Carlos IV comprara el retablo en 1801, seguramente pensando que las pinturas eran de Joan de Joanes y es van trasladar al palacio de Aranjuez en 1803, algunas pinturas desaparecieron durante la Guerra de la Independencia.

El historiador José Gómez Frechina encuentra una pieza que le fue contratada al pintor valenciano por 1.500 libras en 1578.

han hecho una pequeña selección que incluye obras realizadas en Flandes y otras pintadas en España, entre las que sobresalen las firmadas por Juan Luis y Norberto.

De los 130 autores representados, 13 son mujeres, cuya obra se expone en un espacio 'del Sur', que refleja la actividad de modo natural en las salas que las componen. Asimismo, se muestran, Teresa Nicolau, María de Valencia, Soledad Llanusa y Ana María Benito, entre otras, algunas de las mujeres que empezaron el siglo XIX.

La nueva ordenación contextualiza el arte español y lo pone en relación con la actividad de sus colegas europeos. No en vano, 27 autores europeos, como Paul Gauguin, Joan-Lluís Enric, Manet, Rosa Bonheur y Paul Gauguin, expuestos del arte contemporáneo europeo.

El Prado reordena su colección del siglo XIX y concede más presencia al arte femenino

El museo apuesta por el realismo social para modernizar su discurso y ampliar en más de cien las obras en exhibición en sus salas

La parte del retablo de 'La Adoración de los Magos' que ha sido identificada recientemente, se

Sobre el retaule íntegre, en el referit article es podia llegir que, segons Gómez Frechina, l'obra era coneguda únicament per la descripció del conjunt que va realitzar el monjo mercedari i historiador Agustín d'Arqués Jover (Cocentaina, 1734-València, 1808) i que l'any 2000, en l'exposició dedicada a Joan de Joanes en el museu Sant Pius V, el que fóra director de la pinacoteca i comissari de la mostra, Fernando Benito, "ja va recompondre pràcticament i de forma raonada el retaule major de la parròquia de Bocairent que li va ser contractat a Joan de Joanes en l'estiu de 1578".

Altres parts d'aquest conjunt es localitzen en el Palau Real de Madrid,

el Palau de Sant Ildefonso en la Granja (Segòvia), en el Museu Nacional del Prado, en el Museu de Lugo (depòsit de El Prado) i en diverses col·leccions particulars. La rematada del conjunt amb la figura de Déu Padre i l'Esperit Sant es conserva en la Parròquia de Bocairent i, així mateix, tres pintures dels guardapolvos representant a Sant Mateu, Sant Marcos i l'Àngel Custodi han aparegut en diverses ocasions en algunes subhastes internacionals. A més, se salvaguarden també una 'Pentecosta' en la Bob Jones University en Greenville (els Estats Units), la 'Dormició de Maria', en la Gemäldegalerie de Dresden, o el 'Salvador Eucarístic', en el Szépművészeti Múzeum de Budapest. Es coneix, a més, que el Rei Carles IV va comprar el retaule en 1801 "segurament pensant que les pintures eren de Joan de Joanes i es van traslladar al palau d'Aranjuez en 1803" i que algunes pintures van desaparèixer durant la Guerra de la Independència.

Adéu *'Kanko'*

Aquell fatídic 12 de març, te'n vas anar i ens vas deixar. Un dia trist per tots nosaltres on la ferida tardarà a curar-se, adonant-nos que la vida és molt fràgil i ens resultarà difícil seguir-la sense tu. No obstant això, ha sigut fàcil, gratificant i enriquidor viure moments compartits, experiències, trobades i tantes emocions al teu costat. Les coses resultaven fàcils i senzilles. No deixarem de caminar a pesar de tants entrebancs. Recordarem la teua presència i figura sempre amb l'esperança dels teus records i que sempre estaràs ací. Però ja no serà el mateix sense tu.

El dia que tornem a obrir les portes del maset i no estigues, et trobarem moltíssim a faltar. Has sigut sempre el primer per a tot, predisposat, mai ni una mala cara, ni un mal gest. Ens deixes a la retina molts records positius que difícilment es podran esborrar de la nostra memòria. Amic dels amics, amb un immens cor.

Eixa manera tan peculiar que tenies desfilant, eixe puro que no et faltava mai a les cercaviles i eixes xerrades que ens deixaven bocabadats.

El nostre vaixell s'ha quedat a la deriva sense la teua presència, tan humana i humanista, però ens deixes el teu llegat, la teua alegria, la teua bondat, la teua empatia, la teua cultura, la teua competència...

Els teus records sempre perduraran en la nostra memòria. Merci per tot, t'enyorarem i mai t'oblidarem. Gran, gran i molt gran Kanko. Per sempre. Som i serem present.

“... que tot Bocairent hui tira la casa per lo balcó”

El “ja estem en festes” en uns papers del segle XIX

Els testimonis que tenim de les festes de Moros i Cristians de Bocairent es remunten més enllà del que s'ha considerat tradicionalment com a any inicial (1860). Encara que les primeres cròniques periodístiques conegudes fins ara són posteriors (*El Rubí* 1863¹, *La Esperanza* 1873², i *El Almogávar* 1881³), hi ha documents fefaents més antics, com, per exemple, una notícia en un protocol notarial de 1840 sobre un tratge de turc per a disparar en la festa del patró Sant Blai⁴, així com l'acta de 1852 de creació d'una companyia de moros⁵.

Així mateix, hem de rectificar la datació d'alguns actes de les nostres festes, com, per exemple, la representació de la despulla del moro, que es creia de 1900, però de la qual hem trobat un text de 1865⁶, o la ratlla de les filades, de la qual tenim informació escrita des de 1852.

Sembla, per tant, que les nostres festes no es van estructurar de manera fixa en un any determinat, sinó que, a poc a poc, s'afegien actes i elements que pel temps esdevenien essencials. De ben segur que noves troballes de ressenyes periodístiques i de papers inèdits ens ajudaran a determinar millor i amb més fiabilitat els precedents, l'origen i el desenvolupament dels Moros i Cristians a Bocairent.

En aquest article reflexionarem sobre els «preludis» de la festa, és a dir, les manifestacions orals, escrites o representades que es publicaven o s'escenificaven abans dels dies principals. En concret, n'analitzem tres: l'acte de la Publicació, els programes de festes i els versets dedicats a Sant Blai o compostos al voltant dels Moros i Cristians, aspecte aquest en què incidirem amb major profunditat, atès que sobre els dos primers s'ha escrit bastant⁷.

I. LA PUBLICACIÓ

La Publicació és l'acte d'anunci o presentació de les festes que tradicionalment se celebra a localitats com Alcoi, Cocentaina, Muro, Ontinyent, Agullent i Bocairent. L'estructura, modificada puntualment al llarg dels anys, és semblant: desfila un representant («glorier» a Alcoi, «publicador» a Muro i Cocentaina) de cada filà i les esquadres estan acompanyades, preferentment, per les bandes de música locals.

En el cas d'Alcoi l'acte és conegut com la «Glòria» (ara «Major» per distingir-la de la «Infantil», que va començar l'any 1965) i se celebra durant el matí del diumenge de Pasqua. El *Diario de Alcoy* del 16 d'abril de 1840 narrava que les bandes que amenitzaven

1 TEROL REIG, V., «Una crònica periodística de 1863 sobre les Festes a Sant Blai», a *150 anys Moros i Cristians. Bocairent 1860-2010*, Bocairent, 2012, Associació de Festes de Moros i Cristians a Sant Blai, p. 32-35.

2 La crònica del periòdic monàrquic *La Esperanza*, de 13 de febrer de 1873, va ser publicada en la xarxa social Facebook per Jairo Vañó Reig. És una ressenya breu de les festes d'aquell any que se centra fonamentalment en la part religiosa, però que aporta algun detall significatiu: apareix la paraula «filadas» per primera vegada, esmenta que va haver cordà («cuerda») i que se celebraven, també, funcions dramàtiques i balls de màscares.

3 FERRE DOMÍNGUEZ, J. V., «Les festes de 1881 en una enfervorida crònica periodística»: *Revista Festes Moros i Cristians Bocairent (RFMCB)*, 2019, p. 197-201.

4 FERRE DOMÍNGUEZ, J. V., «La creació d'una companyia de moros a Bocairent. Les arrels d'una filà amb ball propi» a SANCHIS FRANCÉS, R. - MASSIP, F. (eds.) *La dansa dels altres. Identitat i alteritat en la festa popular*, Catarroja-Barcelona, 2017, Editorial Afers, p. 84.

5 FERRE DOMÍNGUEZ, J. V., «La fundació d'una companyia de moros a Bocairent l'any 1852»: *RFMCB*, 2016, p. 178-189.

6 FERRE DOMÍNGUEZ, J.V., *Les ambaixades de Moros i Cristians de Bocairent. Del manuscrit de 1865 a l'actualitat*, Bocairent, 2020, Ajuntament.

7 Hem d'agrair a Ricardo Reig Belda que ens haja facilitat una còpia dels cartells de festes de 1864 i 1878.

l'acte de la Glòria «iban tocando marchas guerreras»⁸. Dos anys després, el 1842, la Música Nova es va estrenar en eixe acte. És, per tant, una manifestació tradicional de la celebració alcoiana.

Pel que fa a Cocentaina, la festa patronal, que devia ser de soldadesca, ja es va publicar durant 1765, any per al qual es van nomenar capità, alferes i sergent. Més endavant, la Publicació es va consolidar com a element propi dels Moros i Cristians a finals del segle XIX (1878 i 1899); se celebrava el dijous festiu de l'Ascensió, però a partir de 1978 es va traslladar al cap de setmana (primera-ment diumenge i després dissabte)⁹.

A Ontinyent, la Publicació apareix amb la mateixa Festa, de manera que ja es va representar el 4 de juliol de 1860. En paraules encertades de Juan Antonio Alcaraz «l'acte de la Publicació, a part de l'alegria que suposava un dia de festa amb música i desfilades en el carrer, significava molt més; significava que eixe any es farien festes. I el fet que les comparses, amb els seus tratges oficials, prengueren part en l'acte significava que, eixes i no altres, eren les comparses que anaven a participar en les festes venidores»¹⁰. Eixe és el sentit que podia tenir en tots els pobles.

A Muro la primera referència històrica de la *Publicà* és de l'any 1888, tot i que pot ser anterior. Segons la documentació municipal, aquell any se li va pagar a Francisco Valls, director d'una banda local, per tocar la música en eixe acte¹¹. En el cas de Muro, la peculiaritat està en la participació d'un personatge, l'*Angelet*, que recita un poema que anuncia la festa, que va repetint-se en diferents llocs del trajecte de la desfilada de *La Publicà*¹².

Per altra banda, a Agullent també és un acte tradicional. De fet en el programa de festes de 1950 s'anunciava que el 12 de març se celebrava la «*Publicación de fiestas con representación de Moros y Cristianos*», acompanyada per dues bandes de música: l'Aranya d'Albaida i la de la pròpia localitat. Com que es festejava el sisé centenari del naixement del

patró, Sant Vicent Ferrer, degué tindre més esplendor que altres anys.

A Bocairent, la primera notícia escrita sobre la Publicació de les Festes és la que conté l'article primer del Reglament de 1896: «*La celebración de la fiesta de Moros y Cristianos se anunciará al público en el día y forma que la Autoridad tenga á bien ordenar*»¹³. Es pot pensar, per tant, que era un acte tradicional, tot i que no estaven clarament determinats el dia i la forma de realització. Vañó Silvestre afirma que, segons la tradició, se celebrava, almenys, des de 1860¹⁴.

Però serà el reglament de 1900 el que la regule amb escreix en els articles 29 a 34: es determina com a data de la celebració de la Publicació el primer diumenge després de la festivitat dels Sants Reis; participaven els sergents de les filades amb els respectius tratges o uniformes de festa; els acompanyava una música; el recorregut era el de les dianes; es repartien els programes de les festes al públic, que incloïen tant els actes religiosos com els profans, així com les filades que eixien cada any amb el nom dels capitans; i la direcció de l'acte era competència del sergent major, a les ordres del qual participava, també, un delegat de l'autoritat local¹⁵.

A finals del segle XIX, l'acte es completava amb una declamació pública de versos, encara que diferent a la de Muro. A Bocairent, el protagonista més recor-

8 PASCUAL VILAPLANA, J. R., «La música de banda en las fiestas de moros y cristianos», en MARTINEZ POZO, M.A., *Fiestas de Moros y Cristianos en España*, Baza, 2012, Ayuntamiento de Benamaurel, p. 70-87.

9 [S. a.] «Festes Moros i Cristians»: *Cocentaina. El Comtat* [Ajuntament Cocentaina] 397 (2020) 20-21.

10 ALCARAZ ARGENTE, J. A., «Enguany fem festes»: *Butlletí Benimerins* [Ontinyent] 5 (2003) 21.

11 PASCUAL GISBERT, J. J., «Les festes de Moros i Cristians de Muro al segle XIX», a PONCE HERRERO, G. (ed.), *Moros y Cristianos. Un patrimonio mundial*, Sant Vicent del Raspeig, 2016, Universitat d'Alacant, v. 2, p. 276.

12 PASCUAL GISBERT, J. J., «l'Angelet, personatge fester», a PONCE HERRERO, G. (ed.) *Moros...*, v. 2, p. 301-320. Del mateix autor: *L'angelet, personatge fester*, Muro, 2009, Ajuntament.

13 El «Reglamento para la Fiesta de San Blas Patrono de la Villa de Bocairente. Año 1896», es pot llegir a «Joyas históricas»: *RFCMB*, 1996, p. 112-115.

14 VAÑÓ SILVESTRE, F., *Bocairente. Fiestas a San Blas obispo y mártir. Soldadesca, Moros y Cristianos*, Bocairent, 1982, Comisión Publicación Libro, p. 83.

15 Una reproducció del mateix en VAÑÓ SILVESTRE, F., *Bocairente. Fiestas...*, p. 114-122.

dat és Blai Colomer Botella (1869-1937), qui recitava uns versos de composició pròpia, que, amb un to humorístic i sorneguer, anunciaven els actes de la festa i els capitans de cada any, a més d'algunes altres ocurrències. Ens ha arribat la publicació de l'any 1905, que fou versificada pel prevere local mossén Joaquín Vañó Cabanes (1873-1961). Segons Cantó Castelló, que en va fer una primera transcripció, la publicació oral del «tio Blai l'Estudiant», com era conegut, però que era Moro Vell, va perdurar fins a 1910¹⁶, tot i que Vañó Silvestre allarga el període al cicle 1890-1920¹⁷.

La Publicació tenia des del seu origen, doncs, el caràcter d'anunci de la festa, ja que els sergents de les filades, que anaven a participar cada any concret, es posaven el tratge i feien el recorregut de la diana, acompanyats per la banda o bandes de música. L'acte també aprofitava per a repartir el llibret de festes, al qual ens referirem més endavant. I durant uns anys, com hem vist, la desfilada va estar acompanyada per la declamació dels versos que anunciaven les festes de Moros i Cristians de l'any. José Cantó Calatayud, en uns apunts propis inèdits de 1991, anomena «Publicador» al fester que recitava els poemes i situa l'inici de la Publicació a l'any 1860.

A partir de 1968, els sergents foren substituïts per un fester de cada comparsa, de manera que la Publicació evolucionava cap a l'estructura actual: incorporació de les banderes o estendards de les filades i de la junta de festes, posterior integració d'una esquadra de dones festeres a partir de 1998 i, finalment, acompanyament musical a càrrec de les dues bandes locals i del grup de tabaleters i dolçainers.

II. EL PROGRAMA DE FESTES

Com ja hem dit, les primitives Publicacions podien tenir dues vessants: una teatral-festera de representació i desfilada, i una altra oral de pregó de la festa. A poc a poc, aparegué un altre element, que conviurà amb els anteriors i que, en el cas de Bocairent, substituirà la publicació oral: el llibret escrit de les festes de Moros i Cristians de cada any, que es repartia al públic en aquell mateix acte.

En el nostre cas, el primer que ens ha arribat és de l'any 1896: «*Programa de las fiestas cívico-religiosas que la Villa de Bocairiente ha de celebrar en honor y gloria de su Santo Patrono San Blas Obispo y M(ár)tir. En los días 1, 2, 3, 4 y 5 de febrero*»¹⁸. Tenia cinc fulls, a dues cares, en els quals l'Ajuntament anunciava els actes de festa, a més de detallar els noms dels capitans, el predicador i el director de l'orquestra que intervenien en la missa solemne, i el pirotècnic de l'any.

Tot i que amb alguna discontinuïtat, probablement per causa major o per no haver-se trobat el llibret d'algun any, el programa s'ha consolidat com un element indispensable en les festes locals.

És probable, fins i tot, que el de 1896 no fora el primer, de la mateixa manera que no ho és el reglament publicat aquell mateix any, ja que n'hi ha un anterior de 1887¹⁹. Però de moment, no s'ha fet públic cap altre programa més antic.

Segurament, els llibrets de festes, que es limitaven estrictament a la funció d'anunci dels actes, les filades i els personatges que ostentaven alguns càrrecs -principalment, el capitans-, aparegueren i es consolidaren en la segona meitat del segle XIX. Així, entre d'altres, tenim testimonis dels d'Ontinyent (1860), Muro (1865), Xixona (1884), Villena (1884), Saix (1889), Biar (1890), Banyeres de Mariola (1891), Cocentaina (1900) o la guia de Festes de 1899 i el programa de 1900 d'Alcoi. Ara bé, tant la relació com les dates anteriors poden sofrir variacions a mesura que la investigació o la fortuna ajuden a trobar-ne altres més antics.

Pel que fa al Programa de Bocairent, amb l'excepció d'un estudi de Satorres Calabuig, que va analitzar amb gust i detall l'ús i funció del valencià en la revista de festes²⁰, sols un article clàssic de Cantó Castelló

16 CANTÓ CASTELLÓ, M., «Hòmens de la festa. El tio Blai l'Estudiant»: *RFMCB*, 1965, 4 pp.s.n. Una edició més acurada, amb l'ortografia actualitzada i revisada, a càrrec de SATORRES CALABUIG, V., «La publicació de 1905»: *RFMCB*, 2005, p. 198-200.

17 VAÑÓ SILVESTRE, F., *Bocairiente. Fiestas...*, p. 83.

18 Una reproducció del mateix en «Joyas históricas»: *RFMCB*, 1996, p. 109-111.

19 CANTÓ CASTELLÓ, M., «Un hallazgo histórico: el reglamento de la fiesta de 1887»: *RFMCB*, 1995, p. 108-111.

20 SATORRES CALABUIG, V., «Un gra no fa muntó, però ajuda al talecò. En homenatge a la mort del poeta Joan Valls i Jordà»: *RFMCB*, 1992, p. 137-141. Una versió anterior del mateix autor en: «El valencià en el programa de festes de Sant Blai de Bocairent»: *Almaig* 6 (1990) 72-76.

es va apropar de manera diacrònica als programes publicats. Aborda l'evolució des de 1896 fins a 1974 i mostra com passa de ser una ressenya simple dels actes festius a una aportació a la història de la vida local²¹. Amb tot, el tema del Programa requereix un estudi més ampli que analitzi l'origen i l'evolució, la incorporació dels saludes oficials i la seua càrrega ideològica, l'apartat artístic (no sols les portades, sinó també l'interior: dibuixos, fotografies, etc.)²², així com la descripció dels actes i dels personatges de la festa, els articles de cada filà, les col·laboracions històriques i literàries, les múltiples reflexions sobre la pretesa identitat festera, les cròniques municipal, local i de les associacions cíviques, culturals i festives, la publicitat, etc. Tot el conjunt necessita, doncs, d'un examen minuciós que per limitacions d'espai no podem abordar ara.

III. ELS VERSOS SOBRE LES FESTES EN EL SEGLE XIX

A Bocairent, el Programa ix al carrer el dia de la Publicació, de manera que una imatge típica del matí d'aquell dia es vore els veïns i les veïnes comprar-lo, fullejar-lo i anar amb ell cap a casa o el maset. En altres localitats també és un acte important, situat en els dies previs als de Moros i Cristians, la presentació pública de la revista anual, acompanyada de vegades de la del cartell de festes. En tots els llocs, el Programa, a més d'anunciar la festes i els actes, és una crònica escrita de la vida del poble i de la mateixa festa en l'annualitat anterior. Com escrivia Dominique Blanc en un article agut i crític sobre els programes de festes, «la publicación anual no es un mero escrito que acompañaría la fiesta. En sus páginas se escriben la historia de la fiesta y la historia del lugar como reflejo de su representación en el rito festivo»²³. Per tant, del reduït llibret, que anunciava de forma breu la programació dels actes festers, hem passat a una revista-programa que té un caràcter ampli i complex, de manera que «el programa ha esdevingut ja una part més de la mateixa festa»²⁴.

Juntament amb la Publicació i el llibret de festes, hi ha un tercer element, simultani als anteriors o potser previ. Ens referim a l'edició de versos, poemes, «al·leluies» o «decimetes» amb al·lusions a les festes, el patró, els capitans, actes concrets, anècdotes de les filades, etc., escrits tant en valencià com en castellà. Són un exemple de l'anomenada literatura de cordell i canya que, en opinió dels germans Sanchis Francés, es van incorporar en les nostres festes per influència de les processons del Corpus d'algunes ciutats, especialment València²⁵.

En els escrits que les diverses filades han publicat sobre la història pròpia, tant en articles del programa de festes, com en quaderns o llibres propis²⁶, podem trobar notícies, còpies i transcripcions dels «paperets» localitzats, entre els quals hi ha tant poemes per a ser llegits, com composicions, murgues i serenates, per a ser cantades²⁷. És un fenomen habitual, que ha perdurat fins a l'actualitat, del qual els primers testimonis locals són de finals del segle XIX, com es pot

21 CANTÓ CASTELLÓ, M., «Nuestro homenaje al programa»: *RFMCB*, 1975, 13 pp. s.n.

22 Sobre la vessant artística: FERRE PUERTO, J. A., «Art a les Festes de Moros i Cristians de Bocairent. Una primera pinzellada i una sèrie de reflexions», a *150 anys. Moros i Cristians...*, p. 216-223.

23 BLANC, D., «“Con nombres y apellidos y caras”. Fiesta, historia y escritura en el País Valenciano», a ALBERT-LLORCA, M., - GONZÁLEZ ALCANTUD, J. A. (eds), *Moros y cristianos. Representaciones del otro en las fiestas del Mediterráneo Occidental*, Granada, 2003, Diputación de Granada, p. 119.

24 FERRE DOMÍNGUEZ, J. V., «El Programa: una visió de la festa i del poble»: *Revista de Festes de Moros i Cristians en honor a Sant Jordi Màrtir*, Banyeres de Mariola, 1990, p. 64-69.

25 SANCHIS FRANCÉS, R. - SANCHIS FRANCÉS, V., «Más de un siglo de embajadas humorísticas entre *Moros* i *Estudiantes* en Banyeres de Mariola. Una primera aproximación a la embajada paródica de Moros y Cristianos en el País Valenciano», a *I Congreso Internacional de Embajadas y Embajadores de la Fiesta de Moros y Cristianos*, Ontinyent, 2010, Societat de Festes del Santíssim Crist de l'Agonia, p. 463-464. En opinió de Vicent Satorres Calabuig, s'anomenava literatura «de cordell i canya» perquè els fulls es penjaven de cordells que estaven lligats a canyes.

26 Així: *Estudiants - Bocairent. Història, Literatura, Estadística, Miscel·lània Gràfica* (1991), *Cançons de Suavo* (2001), *Les cançons dels marrocs* (2005), *Diuen que vinc del maset... Els Contrabandistes de Bocairent. Història i Festa* (2007), *Filà de Moros Marins. Les nostres cançons* (2008), i *Els Moros Vells en les festes de Moros i Cristians de Bocairent* (2010). Més informació es pot trobar en l'article corresponent a cada filà del llibre *150 anys Moros i Cristians. Bocairent 1860-2010* (2012).

27 Així, per exemple, en el cas dels Suavos: SATORRES CALABUIG, V., «Composicions per a murgues i serenates de la filà. 1909-1921»: *RFMCB*, 1998, p. 106-107.

comprovar en el cas dels Estudiants²⁸. La temàtica habitual era la singularitat de cada filà, Sant Blai, el capità de l'any, els versos a les xiques del poble, etc. Són una mostra d'una festa moderna de Moros i Cristians: les companyies, compar-ses o filades ja s'havien consolidat, tot i alguna crisi puntual, i els «versets» eren una manifestació pública d'eixa sociabilitat festiva que es donava a conèixer a tota la població. En paraules d'Albert Alcaraz, «la filà (...) és una comunitat festiva, un grup de gent que practica la sociabilitat en el context d'una tradició festiva i on, moltes vegades, la pròpia sociabilitat està per damunt de l'objecte central de celebració...»²⁹ El fet de recitar poesies i acudits, cantar i ballar era una expressió de la vivència festiva de cada filà.

Ara bé, a més dels «versets» anteriors, i potser abans, sembla que també es publicaven una mena de pasquins en format gran (aproximadament, un foli doble), que contenien un nombre considerable de poemes, dedicats, preferentment, al Patró de les festes, i que feien la funció de cartells anunciadors de la festa. Tot i que n'hi ha un de la filà d'Estudiants de 1888, que té un caràcter paregut, al qual ens referirem al final de l'article, coneixem dos exemplars: els de 1864 i 1878.

1) «Versos en honor del glorioso Mártir San Blas, Patrono de la villa de Bocairente, en su fiesta del día 3 de Febrero del año 1864».

La primera notícia sobre este cartell es troba en una nota de 1927 de la primera llibreta manuscrita (1910-1943) d'Antonio Belda Puerto («el tio Belda»), qui escriu: «*Datos curiosos: tengo una hoja con variación de poesías a S. Blas. Año 1864*».

Els poemes inclosos van estar publicats en la Revista de Festes de 1964, situats entre el calendari oficial d'actes i la publicitat. Això no obstant, mentre que el cartell està compost de 29 poemes anònims, en el programa mencionat se'n van oblidar dos³⁰. Per això, els reproduïm ara:

Vítor

Digues vítor a San Blay
Crida fort i ben refort
Y voràs com enchamay
Aniràs per camí tort.³¹

Promesa

Si tens fe en el màrtir Blay
Y el veneres mol piadós,
No te voràs enchamay
Patint de espina o de tos.

²⁸ *Estudiants - Bocairent...* (1991), p. 53-54.

²⁹ ALCARAZ I SANTONJA, A., «Sociabilidad y espectáculo, las dos patas de la fiesta moderna de Moros y Cristianos»: *Revista Ewali de investigación antropológica, histórica, cultural y/o social en el entorno mediterráneo* [Alcoi], 2 (2020) 82

³⁰ El Programa de Festes de 2014 (p. 148) en va reproduir quatre: «Aplausos», «Satisfacció», «Danses» i «Oiu», tots ells en valencià.

³¹ «Enchamay» és una paraula que s'utilitzava en la parla del segle XIX, que equivaldria a l'actual «mai més».

Broma

El miriñaque que portes
Sino m'angañe, chiqueta,
O té les varilles tortes,
O la astora està mal feta.³²

Aixina és

Si tú saberes, cristià,
El poder que té San Blai,
No voldries enchamay
Anar com el moro va.

Danses

Balleu, chiques, sense por,
La Festa demana ball,
És dia que el vostre cor
Deu olvidar tot treball.

Bien

Hoy tendrás en esta villa
Bienvenido forastero,
Un pastel, una morcilla,
Y un vino tan lisongero,
Que no hay mejor en Sevilla.

En general, els 8 poemes en valencià són de rima consonant i amb pocs versos, quasi tots octosíl·labs. Cinc poemes són de 4 versos, dos de 8 versos i sols un arriba als 10 versos, dedicat al Capità Major de les festes:

Aplausos

Mireu al gran Capità,
Pareix San Chordi de armat,
El trache diu que és Goliath,
Tan bon moso, tan ufà,
Tot al seu mando hui està,
La pólvora y els canuts,
Les espases y els trabucos;
Deu os guarde, Capità,
Matareu en una mà
Als moros més caferruts.³³

En canvi, entre els 21 poemes en castellà n'encontrem huit que contenen menys de 8 versos, quatre de 8 versos i nou de més de 8 versos, algun d'ells d'art major, amb rima també consonant.

Pel que fa a la temàtica, el que més es repeteix són els poemes dedicats a Sant Blai o al sentiment catòlic de la població, mentre que sols uns pocs estan referits a la festa o a alguna xirigota festiva. Les referències als elements característics dels nostres Moros i Cristians són comptats. Així, a més de l'anterior «Aplausos» i d'algun altre poema dedicat al Capità major, el més expressiu és el dedicat a la Mahoma:

Es verdad

El ver a Mahoma
Hoy placentero
Todo el pueblo entero
Busca con ardor;
Pues arde en su pecho
Un júbilo santo,
Que forma el encanto
Del observador.

Altres poemes tenien, també, un caràcter més festiu, com l'esmentat «Broma» o els dedicats als balls o danses que se celebraven en les festes de Sant Blai, o als forasters que hi venien:

En resum, podem afirmar que els versos de 1864 són fonamentalment de lloa a Sant Blai i que sols inclouen algunes mencions puntuals sobre les nostres festes en aquell any: la lluita entre moros i cristians, la figura del Capità Major i el poema dedicat a la Mahoma, que és la primera cita escrita que hem trobat sobre la participació del gegant moro en les festes de Bocairent.

2) «Versos que en las fiestas de San Blas, dedica a su glorioso patrono el pueblo de Bocairente, en el presente año 1878».

Tot i que Vañó Silvestre els coneixia³⁴, creiem que estan inèdits. Són 18 poemes, editats en la impremta de José Maria Blesa a València, dels quals 6 són en valencià i 12 en castellà. De nou, les composicions són anònimes. Quines característiques trobem en els poemes de 1878? L'estil és semblant a l'anterior: major llargària dels poemes escrits en castellà, caràcter més popular dels redactats en valencià, Sant Blai com a tema principal, etc. Això no obstant, en la transcripció de tots ells descobrim alguns detalls significatius:

a) Com ja hem repetit, la figura central és Sant Blai, al qual van dedicats els poemes més elaborats, la majoria d'ells en castellà. És el cas de dos sonets que encapçalen el cartell sobre la resignació i el triomf final del Patró, com a model de fe, vida i valentia davant del martiri.

Resignación de San Blas

Soneto

Inspirado de Dios, al monte Argeo
Retírase San Blas, y en él las fieras,
Contemplando su fe y virtud sinceras
Olvidan su carnívoro deseo.

Por eso contra aquel que dice: «Creo
De Cristo en las doctrinas verdaderas»,
Órdenes dicta Agricolao severas
Tratando al inocente como reo.

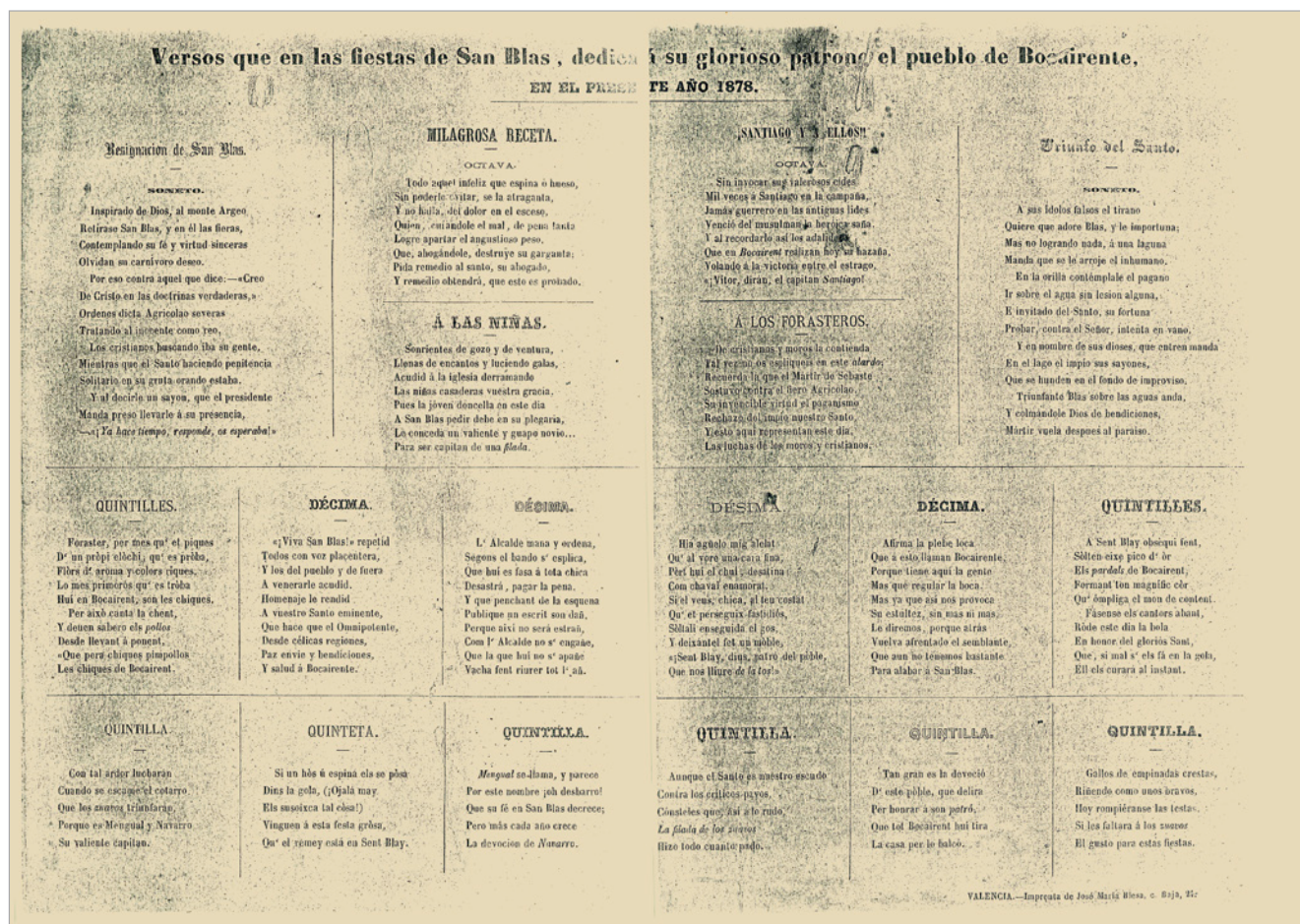
Los cristianos buscando iba su gente,
Mientras que el Santo haciendo penitencia
Solitario en su gruta orando estaba.

Y al decirlo un sayón, que el presidente
Manda preso llevarle a su presencia,
«¡Ya hace tiempo, responde, os esperaba!»

32 El «miriñaque» («mirinyac») era una faldeta interior rígida que solia anar guarnida de barnilles o cèrcols de ferro i servia per a sostenir bombades les fal·des exteriors.

33 El terme «Caferrut» significa tossut, testarrut, que té el cap com el ferro. En opinió de Vicent Satorres Calabuig, és un terme utilitzat a la Vall d'Albaida, que procedeix de Bocairent.

34 VAÑÓ SILVESTRE, F., *Bocairente. Fiestas a San Blas...*, p. 112, nota 126.

Triunfo del Santo

Soneto

A sus ídolos falsos el tirano
Quiere que adore Blas, y le importuna;
Mas no logrando nada, a una laguna
Manda que se le arroje el inhumano.

En la orilla contéplale el pagano
Ir sobre el agua sin lesión alguna,
E invitado del Santo, su fortuna
Probar, contra el Señor, intenta en vano.

Y en nombre de sus dioses, que entren manda
En el lago impío sus sayones,
Que se hunden en el fondo de improviso.

Triunfante Blas sobre las aguas anda,
Y colmándole Dios de bendiciones
Mártir vuela después al paraíso.

També dues «dècimes» enalteixen la devoció a Sant Blai:

Décima

«¡Viva San Blas!» repetid
Todos con voz placentera
Y los del pueblo y los de fuera
A venerarle acudid.
Homenaje le rendid
A vuestro Santo eminente.
Que hace que el Omnipotente,
Desde célicas regiones,
Paz envíe y bendiciones,
Y salud a Bocairent.

Décima

Afirma la plebe loca
Que a esto llaman Bocairent
Porque tiene aquí la gente
Más que regular la boca.
Mas ya que así nos provoca
Su estultez, sin más ni más,
Le diremos, porque atrás
Vuelva afrentado el semblante,
Que aun no tenemos bastante
Para alabar a San Blas

A més, hi ha tres poemes de huit versos, «octavas», també escrits en castellà, dedicats a Sant Blai però des de tres perspectives diferents: com advocat dels mals de gola, com a protector de les joves en edat de matrimoni i com a model per als cristians en la lluita contra el paganisme (els moros). En el mateix grup, incloem un poema dedicat a Santiago («¡Santiago y a ellos!»), com a capità de les tropes cristianes, que ens recorda el text de les ambaixades, tot i que té una certa semblança amb el dedicat a Sant Blai («A los forasteros»), ja que tots dos aborden l'alardo de moros i cristians i la victòria dels darrers.

¡Santiago y a ellos!

Sin invocar sus valerosos cides
Mil veces a Santiago en la campaña,
Jamás guerrero en las antiguas lides
Venció del musulmán la heroica saña.
Y al recordarlo así los adalides
Que en Bocairent realizan hoy su hazaña,

Volando a la victoria entre el estrago,
¡Vitor, dirán, el capitán *Santiago*!

A los forasteros

De cristianos y moros la contienda
Tal vez no os esplikéis en este *alardo*.
Recuerda la que el Mártir de Sebaste
Sostuvo contra el fiero Agricolao.
Su invencible virtud el paganismo
Rechazó del impío nuestro Santo,
Y esto aquí representan este día
Las luchas de moros y cristianos.

A las niñas

Sonrientes de gozo y de ventura,
Llenas de encantos y luciendo galas,
Acudid a la iglesia derramando
Las niñas casaderas vuestra gracia.
Pues la joven doncella en este día
A San Blas pedir debe en su plegaria,
Le conceda un valiente y guapo novio...
Para ser capitán de una *filada*.

Milagrosa receta (Octava)

Todo aquel infeliz que espina o hueso,
Sin poderlo evitar, se la atraganta.
Y no halla, del dolor en el esceso,
Quien, curándole el mal, de pena tanta
Logre apartar el angustioso peso,
Que, ahogándole, destruye su garganta;
Pida remedio al santo, su abogado,
Y remedio obtendrá, que esto es probado.

Finalment, també hi ha dues «quintetes», escrites
en valencià, dedicades a la devoció a Sant Blai, però
amb un to més festiu:

Tan gran és la devoció	Si un hòs ú espina els se posa
De este poble, que delira	Dins la gola, (¡Ojalà may
Per honrar a son <i>patró</i> ,	Els susoixca tal cosa!) ³⁵
Que tot Bocairent hui tira	Vinguen a esta festa gròsa
La casa per lo balcó.	Qu'el remey està en Sent Blay.

b) Com a segon aspecte significatiu, trobem uns versos dedicats als *Suavos*. L'autor dels poemes podia ser component o simpatitzant de la filà i amic del capità d'aquell any, Santiago Mengual Navarro. Aquest era un notari que va exercir a Bocairent, almenys des de 1872 a 1880, i que pel que sembla es va integrar de ple en la vida de la vila. A la filà i el capità, l'autor del cartell va regalar quatre «*quintillas*», totes elles en castellà:

Con tal ardor lucharán
Cuando se escame el cotarro
Que los *zuavos* triunfarán.
Porque es Mengual y Navarro
Su valiente capitán.

Mengual se llama, y parece
Por este nombre ioh desbarro!
Que su fe en San Blas decrece:
Pero más cada año crece
La devoción de *Navarro*.

Aunque el Santo es nuestro escudo
Contra los críticos pavos.
Cónsteles que así a lo rudo,
La *filada de los zuavos*
Hizo todo cuanto pudo.

Gallos de empinadas crestas,
Riñendo como unos bravos,
Hoy rompiéranse las testas,
Si les faltara a los *zuavos*
El gusto para estas fiestas.

c) Finalment, trobem altres poemes en valencià, que tenen un caràcter més festiu, tot i que algun d'ells, com, per exemple, la dècima de «l'*agüelo*» devia ser un poema popular prou conegut, que també apareix en alguna altra al·leluia posterior. Així:

Désima

L'Alcalde mana y ordena,
Segons el bando s'esplica.
Que hui es fasa a tota chica
Desastrà, pagar la pena.
Y que penchant de la esquena
Publique un escrit son dañ,
Perquè així no serà estrañ,
Com l'Alcalde no s'engañe,
Que la que hui no s'apañe
Vacha fent riurer tot l'añ.

Désima

Hia agüelo mig alelat
Qu'al vore una cara fina,
Pert hui el chuí, desatina
Com chaval enamorat.
Si el veus, chica, al teu costat
Qu'et persequix fastidiós,
Sòlta-li enseguida el gos,
Y deixàntel fet un moble,
«¡Sent Blay, dius, patró del poble
Que nos lliure de la tos!»

Quintilles

Foraster, per més qu'et piques,
D'un propi elochi, qu'es proba,
Flors d'aroma y colors riques.
Lo més primorós qu'es troba
Hui en Bocairent, són les chiques.
Per això canta la chent,
Y deuen sabero els *pollos*
Desde llevant a ponent.
«Que pera chiques pimpollos
Les chiques de Bocairent».

35 «Susoixca» és una forma col·loquial de «succeïasca».

Quintilles

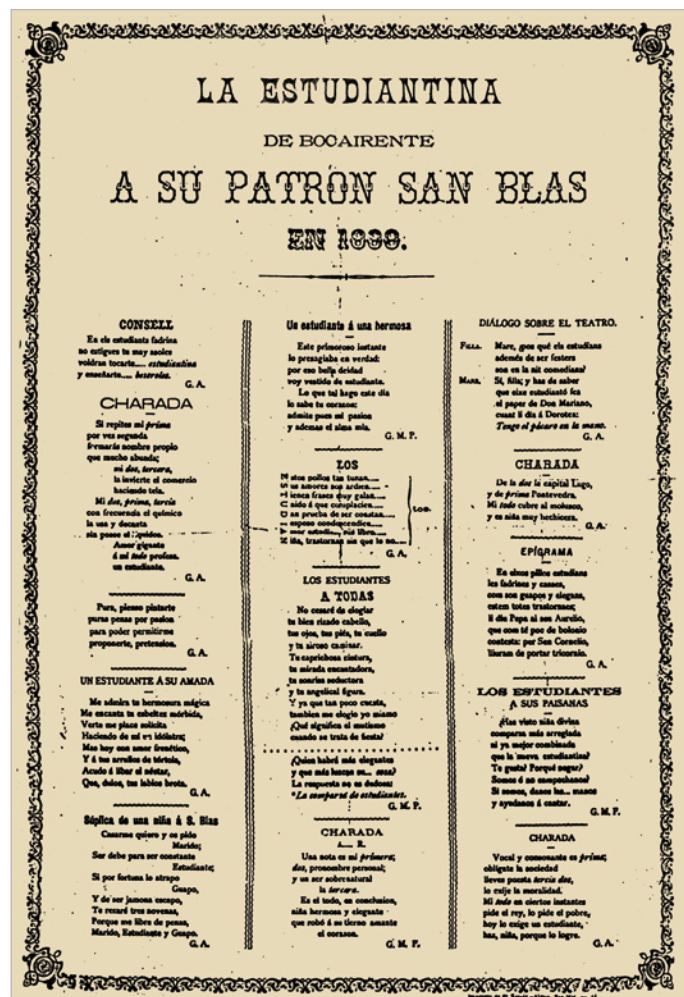
A Sent Blay obsequi fent,
Solten eixe pico d'or
Els *pardals* de Bocairent,
Formant ton magnífic cor
Qu'òmpliga el món de content.
Fàsense els cantors abant,
Rode este dia la bola
En honor del gloriós Sant,
Que, si mal s'els fa en la gola,
Ell els curarà al instant.

3) *Epíleg*. Els cartells de 1864 i 1878 són el testimoni que ens ha arribat dels versos que es publicaven abans de les Festes de Moros i Cristians a Sant Blai, en els quals s'enaltia al Patró, es feia públic l'anunci de la celebració de l'any, es remarcaven alguns actes i personatges festers, i s'escriuen cançonetes populars on es mostrava el bon humor davant dels primers dies de festes de cada any.

A més dels anteriors, que no indiquen ni qui són els autors, ni tampoc els responsables de l'edició, hem trobat un cartell del mateix estil, creat per la filà d'*Estudiants* deu anys després. S'intitula «*La estudiantina de Bocairent a su Patrón San Blas en 1888*»³⁶. A diferència dels cartells anteriors, ja no és un anunci general per a tot el poble, sinó que és l'estudiantina la que dedica uns versos a Sant Blai. S'ha d'indicar que és la filà de la qual més «decimetes» dels darrers anys del XIX i primeries del XX ens han arribat. A més, en aquest cas, no són anònims, sinó que apareixen les inicials dels dos autors: G.A. i G.M.P.

Els poemes del segon autor, tots ells en castellà, mostren segurament les composicions d'un fester de formació castellana que per motius familiars o d'amistat formava part de la filà. Els altres, escrits en ambdues llengües, amb característiques semblants als versos dels cartells analitzats abans, estan creats per un bocairentí. Com a hipòtesi,ensem que era Gabriel Aynat, qui potser fora «estudiant» abans de ser el personatge més important, anys després, de la nova filà d'Espanyoletos. El full és una mostra de l'evolució que es dona des dels pasquins que anunciaven les festes a tots els bocairentins i bocairentines, cap a les composicions de cadascuna de les filades, ja que la funció oficial d'avís i proclamació de les festes havia passat, completament, a l'acte de la Publicació, com a desfilada i crida oral, i al Programa de Festes.

També s'atribueix als Estudiants un altre full de grandària semblant, en el qual s'inclouen 17 poemes sota el títol «*Poemes dels estudiants en el dia de l'Aixabegó - 1873 (Dos estudiants)*»³⁷. Al nostre parer, no és d'aquell any sinó posterior, ja que per alguns detalls interns la composició deu ser dels primers anys del segle XX. S'estima que el full és de l'any 1873, perquè fou trobat juntament amb l'ambaixada de la rissa del

mateix any, però el fet sembla una coincidència. Així, la relativa correcció del valencià utilitzat i determinades referències (el dia de l'Eixabegó, l'acte de l'Entrà, el casino de Bocairent, el còlera del Sant Crist...) ens indueixen a considerar aquest pasquí trenta anys posterior, més o menys. Amb tot, té més qualitat que els anteriors i potser que fora obra de la pluma del rapsoda Pepe Piedra Peidro, un personatge que mereix un estudi més detallat.

Esperem que el futur ens sorprenga amb la troballa de noves decimetes, al·lèluies, versets i cartells que ens ajuden a conèixer millor l'origen de les festes de Moros i Cristians de Bocairent i els primers anys d'una celebració que comptava com a protagonista principal amb el Capità Major:

Saludes

Todos hoy saludarán
Placenteros y festivos
Al ilustre capitán;
Hasta los moros altivos
Su ofrenda le rendirán.
(1864)

Josep Vicent Ferre Domínguez

³⁶ Estampat en la impremta del diari *El Serpis* d'Alcoi. Vegeu: *Estudiants - Bocairent...*, p. 52.

³⁷ *Estudiants - Bocairent...*, p. 50-51.